

Α. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΠΑΝΟΠΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Σ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1949

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Α. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΠΑΝΟΠΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Σ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1949

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἐκ καθήκοντος πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας οἱ θιασῶται εἴμεθα τεταγμένοι φρουροί, καὶ τὴν Ἐθνικὴν συνείδησιν, ἣ ὁποία ἀξιοῖ τὴν βελτίωσιν τοῦ βίου καὶ τὴν ἀνύψωσιν, καὶ τὴν Ἑλληνίδα νεότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν ὑγιᾶ νὰ προβάλλωμεν πνευματικὴν τροφήν καὶ διδασκάλους νὰ παρέχωμεν ἀληθεῖς ἐπιστήμονας, εὐχαρίστως ἀναλαμβάνομεν τὴν κρίσιν ταύτην εἰς τὴν ὁποίαν πρῶτιστα ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ βιβλία, τὰ ὁποία προορίζονται διὰ τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰ Ἀνώτατα πνευματικὰ τῆς Ἑλλάδος ἴδρύματα.

Καὶ θεωροῦμεν τὸ καθῆκον τοῦτο πολὺ μᾶλλον ἐπιβεβλημένον σήμερον, πρῶτον μὲν διότι, ὡς παρατηρεῖ μετὰ λύπης ἕκαστος, παρῆλθον οἱ ἥρωικοὶ ἐκεῖνοι χρόνοι, καθ' οὓς πᾶν βιβλίον ἐπιστημονικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Ἑλλάδι παραχοῆμα ὑπὸ τῶν εἰδικῶν αὐστηρῶς ἐκρίνετο καὶ ἐπηνούνητο οἱ καλοὶ ἐπιστήμονες, ὅσοι δὲ ἦσαν ἀπόβλητοι, ἀπεδοκιμάζοντο κατὰ πάντα τρόπον.

Ἡ ποῦ εἶναι τώρα ἡ μεγίστη εὐλάβεια, μετ' ἧς ἄλλοτε οἱ Ἕλληνες παρηκολούθουν τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς χώρας καὶ ἔγραφον τοὺς τόμους ἐκείνους τῶν ἐπιστημονικῶν κριτικῶν ;

Σήμερον ἐλάχιστοι τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος ἀσχολοῦνται περὶ τὸν ἔλεγχον, οἱ δὲ ἄλλοι ἀνέχονται τὴν ἀμάθειαν, τὴν λώβην ταύτην καὶ συμφορὰν, ἣ ὁποία εἰσελάνουσα καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἡμῶν παρασκευάζει τὴν διαφθορὰν τῶν ψυχῶν καὶ τὴν κατάρρευσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἐστία !

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἐπίσης σπουδαῖον ἀναλαμβάνομεν ταύτην τὴν κρίσιν. Ἐκτελοῦμεν ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, οἵτινες τὰ βιβλία καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐκτραγυδοῦντες ὠρισμένων Καθηγητῶν αὐτῆς, παρὰ νόμους εἰσελασάντων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον κατὰ τοὺς ἀνωμάλους μάλιστα χρόνους τῆς Δικτατορίας τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ τῆς Κατοχῆς, παρεκάλουν ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν εὐρύτεραν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν νὰ καταστήσωμεν γνωριμωτέραν τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν στοιχείωσιν.

Ἐρχόμεθα δὲ σήμερον εἰς ἓνα τῶν καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, τὸν Γ. Σακελλαρίου, ὅστις εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, εἰσήχθη δὲ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης αὐθαιρέτως ὡς καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ ἐπαύθη

εὐθύς, διὰ τῆς ψήφου δὲ πάλιν τῶν μὴ εἰδικῶν ἄλλας κατέλαβεν ἐκεῖ ἔδρας, τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας, παρὰ τὸν νόμον δὲ καὶ μετετέθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ παραμένει ἐν αὐτῷ καθηγητῆς παρανόμως. Καὶ ἐλάχιστα μόνον ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος θὰ παραθέσωμεν δείγματα, ὅσα δηλαδὴ εἶναι ἱκανὰ νὰ καταδείξουν τὴν ἐπιστημονικὴν στοιχείωσιν αὐτοῦ καὶ προκαλέσουν τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀγανάκτησιν κατ' ἐκείνων, ὅσοι ἐψήφισαν τὸν Σακ. ὡς ἀκαδημαϊκὸν διδάσκαλον, καὶ τὴν κατάπληξιν ἐκείνων, οἵτινες παρὰ τὸν νόμον διώρισαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μετέθεσαν αὐτὸν ἔπειτα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, θὰ πείσουν δὲ καὶ πάντας τοὺς ἄλλους καὶ πρώτην τὴν Σ. Κυβέρνησιν ὅτι καθηγηταὶ τοιοῦτοι τάχιστα πρέπει νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τῶν Ἀνωτάτων ἡμῶν πνευματικῶν ἑστειῶν, οἱ δὲ προτείνοντες αὐτοὺς ἀνάγκη νὰ τιμωρῶνται παραδειγματικῶς.

Θὰ ἐξετάσωμεν δὲ τὰ κατὰ τὴν ψυχολογικὴν τοῦ Σακ. στοιχείωσιν καὶ τὴν συγκρότησιν τὴν φιλοσοφικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοτέλειαν, ἔτι δὲ τὴν ὅλην αὐτοῦ φιλολογικὴν καὶ γλωσσικὴν σοφίαν, ὡς ἐπίμετρον δὲ καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀνεροικήθη εἰς τὰ Πανεπιστήμια ὁ Σακ., καὶ τὸ διδακτικόν του ἔργον.

Α' ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΑΚ.

Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ψυχολογικῆς τοῦ Σακ. στοιχειώσεως. Καὶ ὁρμώμεθα ἀπὸ τῆς Γενικῆς Ψυχολογίας, ἣτις εἶναι τῶν πονημάτων αὐτοῦ τὸ νεώτατον. Ἐξεδόθη τῷ 1947.

Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου τούτου οἶονεὶ μετὰ τινος συναισθήσεως τῆς ἀξίας του λέγει ἐν ἄλλοις ὁ Σακ. ὅτι — Ἀκούσατε! — 1) δὲν προτίθεται νὰ συνταχθῇ πρὸς εἰδικὴν τινα ψυχολογικὴν σχολὴν ἐκ τῶν ἀναφανειῶν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν, ἀλλ' ἐπιχειρεῖ νὰ λαμβάνῃ ὅ,τι καλὸν καὶ ἀληθὲς ἐκάστη αὐτῶν προήγαγε καὶ ἐμφανίσῃ εἰς ἴδιον σύστημα τὰ πορίσματα τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν τῶν ἰδικῶν του καὶ τῶν ξένων, οὕτω δὲ νὰ συμπληρώσῃ τὰς μέχρι σήμερον ψυχολογίας, καὶ δὴ καὶ τὰς ἐλληνικάς· 2) ὅτι τὸ περιεχόμενον ἐκάστου κεφαλαίου τῆς ψυχολογίας του εἶναι προῖδον κριτικῆς μελέτης τῶν σπουδαιότερων ἔργων ψυχολογίας τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ Εὐρώπῃ ἐκδοθέντων καὶ πορισμάτων ἐργαστηριακῶν ἐρευνῶν ἰδικῶν του καὶ ἄλλων, Ἑλλήνων καὶ ξένων· 3) ὅτι πρὸς διέγερσιν τοῦ διαφέροντος τοῦ σπουδαστοῦ

προτάσσει ἐκάστου κεφαλαίου προβλήματα· 4) ὅτι μεθ' ἑκάστον κεφάλαιον παραθέτει ἀσκήσεις καὶ προβλήματα πρακτικά.

Ταῦτα λέγει ὁ Σακ. Ἐπιπέδου ἢ μελέτη πείθει ἑκάστον α) ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον δὲν ἀποβλέπει εἰς ἀνθρώπους προηγημένους εἰς τὴν γνῶσιν, οἷοι εἶναι οἱ φοιτηταὶ καὶ οἱ ἐπιστήμονες καθόλου, ἀλλὰ προορίζεται μᾶλλον διὰ πολὺ μικροῦς μαθητάς, τὸ πρῶτον εἰσαγομένους εἰς τὴν στοιχειώδη μάθησιν· τοιαύτη εἶναι ἡ ὅλη ἐν αὐτῷ διάταξις καὶ ἡ μέθοδος τῆς διατυπώσεως τῶν ζητημάτων· β) ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι συμπλήρωμα γνώσεων, τὰς ὁποίας ὁ Σακ. ἀντλεῖ ἐκ ἑξένων βιβλίων, σύρραμμα, ὅπου καὶ ἡ ἄγνοια τῶν πραγμάτων κρατεῖ καὶ ἡ ἀνακρίβεια καὶ ἡ λογικὴ καὶ ἡ γλωσσικὴ ἀσυναρτησία καὶ ἄλλη ἀτοπία πολλή!!

Ἐπιπέδου ἢ ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ πράγματα.

Ἐν σελ. 5' λέγει ὁ Σακ. ὅτι ἐν τῇ *Ψυχολογίᾳ* του δὲν ἀφιερῶνται ἴδιον κεφάλαιον διὰ τὸ νευρικὸν σύστημα, ὡς πράττουν ἄλλοι, ἀλλ' ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐκάστοτε εὐκαιρίας. Καὶ τοῦτο διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους· 1) ὅτι τὰ ψυχικὰ φαινόμενα εἶναι προϊόντα τῆς ψυχῆς, τῆς ὁποίας ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ὄργανον· 2) ὅτι αἱ ψυχολογικαὶ ἐργασίαι εἶναι τόσον ἀφθονοὶ σήμερον, ὥστε δικαιοῦνται τῆς τοιαύτης ἀνεξαρτησίας!!

Ἐπιπέδου ἢ εἶναι τὰ οὕτω λεγόμενα ἄξια οἵασδήποτε προσοχῆς; Ἡ εἶναι ὀρθὸν νὰ μὴ ἐξετάζωμεν ἐν τῇ *Ψυχολογίᾳ* τὸ νευρικὸν σύστημα, διότι ἐμμέσως μόνον συντελεῖ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ψυχικοῦ βίου ἢ διότι αἱ ψυχολογικαὶ γνώσεις εἶναι πολλαὶ καὶ δύνανται νὰ ἐξετάζωνται ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν φαινομένων τῶν φυσιολογικῶν, ἀφ' οὗ ἡ γνῶσις τῶν φαινομένων τούτων εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἀκριβῆ κατανόησιν τῆς λειτουργίας τῶν φαινομένων τῶν ψυχικῶν;!

Ἐν σελ. 1 κ.έξ. εἰς τοὺς ψυχολόγους — Ἀκούσατε! — καταλέγει ὁ Σακ. καὶ τὸν ἀπλοϊκὸν ψυχολόγον, ὅστις τὰς περὶ τῆς ψυχῆς ἀντιλήψεις του βασίζει ὡς λέγει, ἐπὶ ἀναποδείκτων γνωμῶν, προλήψεων, διηγήσεων, ἀνεκδότων καὶ πίστεων καὶ μαγικῆς σκέψεως, ἔτι δὲ τὸν ἐνορατικὸν ψυχολόγον καὶ τὸν καλλιτέχνην ψυχολόγον. Ἐπιπέδου ἢ ἄλλὰ, ἵνα τοῦτο μόνον εἴπωμεν, δύναται πρὸς Θεοῦ νὰ γίνεταί λόγος περὶ τῶν μάγων ὡς περὶ ψυχολόγων καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐνταῦθα ἀναγεγραφομένων;!

Ἐπιπέδου ἢ θὰ εἴπη ὁ Σακ. ὅτι εἰς τὰ διδάγματα ταῦτα ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν Ἐπιπέδου ἢ Ἀμερικανούς, ὅπως τὸν *Waughan*, ὅστις ἐν τῇ *Ψυχολογίᾳ* του

(General Psychology, 1936) ὀμιλεῖ περὶ ψυχολογίας καὶ μαγικῆς (Psychology and Magic) ; !

Ἐν σελ. 3 περὶ τῆς ψυχολογικῆς νοησιοκρατικῆς θεωρίας τοῦ Ἐρβάρτου ὀμιλῶν, καθ' ἣν τοῦ ψυχικοῦ βίου ἀρχέγονα στοιχεῖα εἶναι αἱ παραστάσεις, λέγει ὅτι ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ξένων *Sentimentalism*. Εἶναι δὲ τὸ οὕτω λεγόμενον προφανῶς πλημμελές. *Intellectualism* ὀνομάζεται ἡ θεωρία αὕτη. Ἄλλο δὲ δηλοῖ ὁ ὄρος *Sentimentalism*. *Sentimentalism* ἐν τῇ *Ψυχολογία* λέγεται, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὰ πράγματα, ἡ θεωρία, ἣτις τὸ συναίσθημα ὑπολαμβάνει ὡς τὸ πρῶτον στοιχεῖον, ἐξ οὗ ὀρμῶνται τὰλλα φαινόμενα τοῦ ψυχικοῦ βίου. Εἶναι δηλαδή ὁ ἄλλως καλούμενος *Emotionalism*, ἡ θεωρία τοῦ *Horwicz* καὶ ἄλλων. Ἐν δὲ τῇ *Ἠθικῇ* εἶναι *Sentimentalism* ἡ θεωρία, ἣτις τὸ ἠθικὸν συναίσθημα θεωρεῖ ὡς κυρίαν βάσιν τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀντίκειται δὲ εἰς τὸν *Intellectualism*, ὅστις τὴν νόησιν ὡς τοιαύτην βάσιν ἐξαίρει. Ἐν δὲ τῇ *Φιλοσοφίᾳ τῆς θρησκείας* *Sentimentalism* εἶναι ἡ γνωσιολογικὴ θυμοκρατία, ἣτις τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως ἀφετηρίαν θεωρεῖ συναισθηματικὴν τινὰ προδιάθεσιν.

Αὐτόθι λέγει ὁ Σακ. ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐμπειριῶν. Ἄλλ' ἐν σελίδι 70 διδάσκει πάλιν ὅτι «πᾶς σπουδαστὴς τῆς ψυχολογίας ὀφείλει νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὸ πρόβλημα τὸ περὶ τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς καὶ νὰ δώσῃ λύσιν εἰς αὐτό» !!

Ἄλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ καθορίσῃ ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τοῦτο τὸ ζήτημα ; Δὲν ὀφείλε νὰ δηλώσῃ ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ψυχικῶν φαινομένων εἶναι τὸ κύριον ἔργον τῆς ψυχολογίας, ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως δὲ ταύτης ὀρχεται, μετὰ ταῦτα δὲ ἔρχεται ἡ ἐπιστήμη αὕτη καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν θεωριῶν τῶν περὶ τῆς ψυχῆς ;

Ἄλλ' ἀκούσατε καὶ ἄλλους παραλογισμούς.

Ἐν σελ. 5 διδάσκει ὁ Σακ. τὰ παράδοξα ταῦτα, ὅτι «ὁ ἄνθρωπος καθ' ἑκάστην ὥραν τῆς ζωῆς του εὐρίσκειται πρὸ ἀπειρίας φαινομένων. Ἀφ' ἑνὸς βλέπει τὸν οὐρανὸν πλήρη νεφῶν ἢ αἴθριον ἢ πλήρη ἀστέρων κινουμένων ἢ μὴ, τὴν θάλασσαν ἐν τρικυμίᾳ ἢ ἠρεμίᾳ, ἀκούει τὴν βροντὴν, βλέπει τὴν ἀστραπὴν, ἀναγινώσκει εἰς τὴν ἱστορίαν ἠρωικὰ κατορθώματα ἢ καταστροφὰς καὶ αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν, ἀγανάκτησιν, θαυμασμόν, λυπεῖται, ἐνθουσιᾶ, φοβεῖται, διανοεῖται, ἐπιθυμεῖ, κάμνει κινήσεις καὶ ἐνεργείας κλπ.». Ἄλλ' εἶναι δυνατόν νὰ γίνωνται ὅσα λέγει ὁ Σακ. καθ' ἑκάστην ὥραν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου

Ε. ΣΑΚΣ Κ.Τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

που; Να είναι ὁ οὐρανὸς πλήρης νεφῶν, αἴθριος καὶ πλήρης ἀστέρων κινουμένων ἢ μὴ καὶ νὰ ἀκούῃ ὁ ἄνθρωπος βροντὰς καὶ ἀστραπὰς καὶ νὰ γίνονται ὅσα λέγει ὁ Σακ. ! Καὶ ἐὰν μὴ ὑπάρχη θάλασσα ἐκεῖ, ὅπου κατοικεῖ, δύναται νὰ βλέπῃ καθ' ἑκάστην ὥραν τῆς ζωῆς του θάλασσαν ἐν τρικυμίᾳ καὶ ἤρεμίᾳ!

Ἐν σελ. 12 ἐρμηνευτικῶς ἐπιστήμας ἀνευρίσκει ὁ Σακ. μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν! Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχουν καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐρμηνευτικαί; Τοιαῦται ἐπιστῆμαι δὲν εἶναι ἡ φυσικὴ, ἡ *χημεία*, τόσαι ἄλλαι;!

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 12, ὅπου ὁ λόγος περὶ ψυχῆς τῶν φυτῶν, ἐξ ἄλλων ἀντλῶν διδάσκει ὁ Σακ., ὅτι τὰ φυτὰ μόνον τὴν θρεπτικὴν ἱκανότητα κέκτηνται καὶ τὴν τῆς μεταδόσεως τοῦ γένους, ὡς ὀρθῶς ἐδίδαξεν ἤδη ὁ Ἀριστοτέλης¹, δὲν ἔχουν δὲ ἄλλας ψυχικὰς ἐκδηλώσεις, αἱ δὲ κινήσεις αὐτῶν εἶναι ἀντανακλαστικαί, *περιτροπαί*².

Ἀλλαχοῦ ὅμως πάλιν τοῦ βιβλίου του, ἐν σελίδι 341, ἄλλα διδάγματα προφανῶς ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν λέγει ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουν καὶ αἰσθήματα, ὅτι κατὰ τὴν ἀνοιξιν ἰδίᾳ ἢ τὸ θέρος, ὅταν ἀρχίξῃ ἡ δρόσος νὰ πίπτῃ, πολλὰ τῶν φυτῶν κλείουν τὰ ἀνθή των, ἄλλα δὲ ψηλαφοῦν διὰ τῶν λεπτῶν καὶ τριχοειδῶν περιπλοκάδων στήριγμα τι, ἐφ' οὗ προσπαθοῦν νὰ στηριχθοῦν, ἄλλα δὲ πάλιν ἐγκαθιστοῦν σατανικὰς κυριολεκτικῶς παγίδας πρὸς σύλληψιν καὶ καταβρόχθισιν ἐντόμων, ἔτι δὲ ὅτι ὑπνώττουν τὰ φυτὰ, ὅπως οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα, καὶ ἀφυπνίζονται μετὰ πάροδον ὠρισμένου χρόνου. Καὶ προσθέτει «ὥστε ἔχουσιν αἰσθησιν τὰ φυτὰ ταῦτα, πρὸς δὲ τούτοις ἔχουσι καὶ μνήμην, εὐαίσθητα ὄντα πρὸς ἐρεθισμούς, οἵτινες ἀφήνουν ἴχνη ἐπ' αὐτῶν διατηρούμενα ἐπὶ μακρόν, καὶ ἐφ' ὧν ἐπίδρασις τις ἀναπαράγει τὴν εἰς τὸ παρελθὸν συμπεριφορὰν των»!!

Καὶ ἔχει μὲν ὁ ὑποβολεὺς τοῦ Σακ. προφανῶς ὑπ' ὄψει τὰ δροσοειδῆ, διωναίαν τὴν μυιοπαγίδα καὶ τὴν δροσερὰν καὶ τἄλλα. Ἄλλὰ διεπίστωσεν ἢ ἐπιστήμη ὅτι ταῦτα τὰ φυτὰ «ἐγκαθιστοῦν σατανικὰς παγίδας» ἢ καὶ ἄλλας τινὰς ἔχουν ἱκανότητος ψυχικὰς; Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι τινὰ τῶν φυτῶν ἔχουν τοιαύτας ἰδιότητας, θὰ δυνάμεθα τόσον προχείρως γενικεύοντες νὰ εἴπωμεν ὅτι πάντα τὰ φυτὰ ἔχουν ἀνωτέρας λειτουργίας ψυχικὰς; Ἡ ἐπιστήμη τοῦτο μόνον γνω-

¹ Π. ψυχῆς Α 5, 410β 23 κ. ἄλλοθι.

² Θεοφίλου Βορέα, Ἀκαδημεικά, 2, σελ. 4.

ρίζει ἀσφαλῶς, ὅτι οὔτε ταῦτα τὰ φρυτὰ οὔτε ἄλλα τινα ἔχουν αἰσθήματα καὶ μνήμην ἢ ὑπνώτιον καὶ ἀφυπνίζονται ἢ ἐγκαθιστοῦν παγίδας!

Πολὺ παραδοξότερα εἶναι τὰ ἐπόμενα.

Ἐν σελ. 16 διδάσκει ὁ Σακ. ὅτι—**ἄρραβωνίζονται τὰ πτηνά!!** Ἐξετάζων δηλαδὴ ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὸν ψυχικὸν βίον τῶν ζώων ὁμιλεῖ περὶ ἔρωτος τῶν πτηνῶν καὶ λέγει τὰ ἐξῆς θαυμάσια. «Ὁ ἔρως πτηνῶν τινῶν πρὸς λατρευτὴν τῶν ὑπαρξιν ἐκφράζεται διὰ τῆς τοποθετήσεως ὑπὸ τοῦ ἄρρενος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ θήλεος μικροῦ λιθάριου, ὅποτε, ἂν τὸ θῆλυ διὰ τοῦ ράμφους του συλλάβῃ τὸ μικρὸν τοῦτο λιθάριον, τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις συγκαταθέσεως καὶ τότε ταῦτα ἄρραβωνίζονται. Ἄν ὅμως τὸ θῆλυ δὲν δίδῃ προσοχὴν εἰς τὸν ὑποψήφιον μνηστῆρα, δὲν ἐγγίζει καθόλου τὸ λιθάριον».

Πολλὰ ὑπάρχουν ἐν τῷ κόσμῳ θαυμαστά, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν θαυμαστοτάτων! Παρέστη, τοῦτο μόνον ἐρωτῶμεν, εἰς τοιαύτας πτηνῶν ἄρραβόνων ἔορτὰς ὁ γράφων; Εἶδε καὶ δακτυλίους ἄρραβόνων; Ἡ ἀνέγνωσε τὰ περὶ αὐτῶν εἰς βιβλία θαυμασίων ἀκουσμάτων;

Ἐν σελ. 29 κ.ἐξ. ἐξετάζων τὰ κατὰ τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἔχει ἡ ψυχολογικὴ γνῶσις ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας καὶ τὸν βίον καθόλου, ὁμιλεῖ ὁ Σακ. περὶ τοῦ **Ψυχολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν**, τὸ ὁποῖον ἰδρυσε ὁ Καθηγητὴς Βορέας. Ἀκούσατε δὲ ποίαν γνώμην ἔχει περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ ιδρύματος. Παραγνωρίζων τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι ἡ πειραματικὴ ἐρευνα τῶν ψυχικῶν φαινομένων καθόλου καὶ τῶν φοιτητῶν ἢ ἄσκησις εἰς τὰς ἐν αὐτῷ γινομένας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἐξαίρει ὡς ἔργα αὐτοῦ μάλιστα τὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν εἰς τὰς παντοίας τοῦ βίου περιστάσεις, ὅπως εἶναι ἡ διάγνωσις τῶν αἰτίων τῆς σχολικῆς καθυστερήσεως καὶ ἡ ὑπόδειξις μέτρων πρὸς βελτίωσιν τῶν ὑστερούντων μαθητῶν καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ κατεύθυνσις. Καὶ ὄχι μόνον ταῦτα, λέγει, εἶναι τοῦ Ἐργαστηρίου κύρια ἀσχολήματα, ἀλλὰ καὶ ὁ διαφωτισμὸς γονέων καὶ νέων περὶ τῶν κατατροχόντων τὴν νεότητα προβλημάτων καὶ ἀνησυχιῶν καὶ ἄλλα τοιαῦτα ζητήματα, ἅτινα ἀνήκουν εἰς τοὺς πρακτικωτέρους κλάδους τῶν παντοίων ἐφαρμογῶν τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας ἢ εἰς τὴν ψυχιατρικὴν.

Εἰς Ἀνακοινώσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, καλεῖ διδασκάλους καὶ γονεῖς καὶ κηδεμόνας εἰς τὸ Ψυχολογικὸν Ἐργαστήριον, ἵνα λάβουν πληροφορίας περὶ τῶν τέκνων των, ἐὰν βασανίζονται ὑπὸ

στενοχωριῶν καὶ ἀνησυχιῶν ἢ ὕστεροῦν εἰς τὰ μαθήματα ἢ θέλουν νὰ ἐκλέξουν ἐπάγγελμα. Ἴδου τί λέγει.

«Θέλετε νὰ μάθετε τί ἤμπορεῖ νὰ γίνη τὸ παιδί σας, ὅταν μεγαλώσῃ ;

Ἔχει τὸ ἄνω τῶν 14 ἐτῶν παιδί σας καμμίαν ἀνησυχίαν ἢ στενοχωρίαν ποῦ συχνὰ τὸ βασανίζει ;

Μήπως ἔχει ἐχθρικήν διάθεσιν κατὰ τοῦ σχολείου ἢ κατὰ μέλους τινὸς τῆς οἰκογενείας του ;

Φέρετέ το εἰς τὸ ψυχολογικὸν Ἔργαστήριον» !

Τὸ δὲ ἐκπληκτικώτερον, ὁ Σακ. παριστᾷ ἑαυτὸν ἐν σελ. 167 καὶ ὡς **ψυχιάτρον** «ὑφ' ἡμῶν», λέγει, «καὶ ἄλλων ψυχιάτρων» !

Ἐν δὲ τῇ σελίδι 575 τῆς Γεν. Ψυχολογίας κηρύττει ὅτι πολλοὶ ψυχοπαθεῖς προσῆλθον ἢ προσήχθησαν πρὸς θεραπείαν εἰς τὸ Ψυχολογικὸν Ἔργαστήριον, ὅτε τοῦτο κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖράς του, καὶ ὅτι ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἐρωτικῶν συμπλεγμάτων καὶ πάσης ἄλλης τοιαύτης νόσου καὶ μαλακίας ! (Πρὸς βλ. καὶ ὅσα λέγει ἐν Πεπραγμένοις τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἔργαστηρίου Θεσσαλονίκης, 1941, καὶ τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἔργαστηρίου Ἀθηνῶν, 1946).

Καὶ τὸ πάντων παραδοξότατον εἶναι ὅτι *δμιλεῖ* αὐτὸς ἀλλαγῶν μετὰ χλεύης περὶ ψυχολόγων ἐρασιτεχνῶν καὶ κομπογιαννιτῶν ! (Ψυχ. παιδός, 1935, σελ. 15). Οἷα τραγικὴ εἰρωνεία !!

Ἐν σελ. 36, ὅπου ὁ λόγος περὶ μεθόδων τῆς Ψυχολογίας, λέγει ὁ Σακ. ὅτι ἡ αὐτοπαρατηρησιὰ εἶναι εὐχερῆς ἐπὶ ἐφήβων καὶ ἐνηλίκων, οἵτινες δύνανται νὰ δηλοῦν ἑκάστοτε τὴν συνηθεστάτην περίπτωσιν, καὶ ἦν ἐκφράζουν τὰς διαφόρους συναισθηματικὰς ἐκδηλώσεις των καὶ οὕτω νὰ ἀποκαλύπτουν τὸν ὅλον συναισθηματικὸν των κόσμον. Καὶ πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων παραπέμπει εἰς διαβόητόν τινα μελέτην του, ἣτις ἐπιγράφεται «Πειραματικὴ ἔρευνα τοῦ συναισθηματικοῦ βίου» !

Θέλετε πράγματι νὰ μάθετε ποία εἶναι ἡ ἔρευνα ἐκείνη, ἣτις ὑπὸ τοὺς κρυφίους γέλωτας τῶν ἐξεταζομένων φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν καὶ ὑπαλλήλων διεξήχθη περὶ τὸ 1930 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ; Ἀκούσατε ! Ἡ αὐστηρὰ ἔρευνα ἔχει δείξει ὅτι τὸ συναίσθημα δυσχερέστατα μετρεῖται καὶ μόνον κατὰ μικρὰν προσέγγισιν. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πασῶν τῶν ἡλικιῶν, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κατωτέρων. Αἰτίαι δὲ τῆς δυσχερείας ταύτης εἶναι ἐν ἄλλαις αἰετῆς ἔξῃς ὅτι τὰ συναισθήματα εἶναι φαινόμενα διάχυτα καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ ὑποκειμένου δυσχερέστατα ἀντιλαμβάνεται αὐτῶν, καὶ ὁ χρό-

νος δὲ καθιστᾷ αὐτὰ ὠχρότερα καὶ ἀσθενέστερα· ἐκ δὲ τούτου τὰ ὑποκείμενα, ἐν οἷς τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐμφανίζονται, οὐδὲ κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενέσεως δύνανται νὰ παρακολουθοῦν καὶ μετροῦν αὐτὰ μετ' ἀκριβείας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον μετὰ πάροδον χρόνου πολλοῦ. Δυσχερῶς δὲ δύναται νὰ σταθμίζη τὰς καταστάσεις ταύτας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ ὁ ξένος παρατηρητὴς ἐκ τῶν λόγων καὶ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων καὶ τῶν ἐνφρονησίων τῶν ἐξεταζομένων.

Ἄλλ' ὁ Σακ. ταῦτα ἀγνοῶν καὶ δι' ἀτόπων μεθόδων ἐξετάζων, ὅπου ζητεῖ καθορισμὸν τῶν τοιούτων γεγονότων εἰς ἑκατοστία, συνάγει συμπεράσματα πόρρω ἀπέχοντα τῆς ἀληθείας!

Καὶ ἕνα φανῆ ἔτι μᾶλλον ἢ ἀτοπία τῆς ζητήσεως, ἐπιδεικνύομεν μίαν μόνην ἐκ τῶν προβαλλομένων εἰς τὰ ὑποκείμενα ἐρωτήσεων, τὴν ἐξῆς. «*Πότε φοβεῖσθε συνηθέστατα καὶ πόσον τοῖς %;*». Ἀναγράφομεν δὲ καὶ τὰς εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δεδομένας ἀπαντήσεις τεσσάρων ὑποκειμένων. Τοῦ πρώτου· «*Μόνον ἀπὸ τοὺς νεκροὺς φοβοῦμαι 80 %*». Τοῦ δευτέρου· «*Φοβοῦμαι μόνον ἀπὸ τοὺς τρολλοὺς καὶ τοὺς μεθυσμένους 80 %*». Τοῦ τρίτου· «*Μόνον τὸν θάνατον φοβοῦμαι 80 %*». Τοῦ τετάρτου· «*Φοβοῦμαι νὰ σηκώσω τὸν πέπλον τοῦ ἀγνώστου 80 %*»! (Γ. Σακ. Πειραματικὴ ἔρευνα τοῦ συναισθηματικοῦ βίου, 1932, σελ. 20). Εἶναι λοιπὸν αὕτη ζήτησις τῆς ἀληθείας; !!

Ἄλλ' ἀκούσατε καὶ ἄλλας ἀτοπίας!!

Ἐν σελ. 44 κ.ἐξ. περὶ πειραμάτων ψυχολογικῶν καὶ κριτηρίων ὁμιλῶν καὶ ἄλλα πολλὰ λέγει παράδοξα καὶ τοῦτο, ὅτι, «*ὄτε εἰσῆχθησαν εἰς τὴν ψυχολογίαν τὰ πειράματα, «οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ἠθικὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενοι ἐθρορυβήθησαν»*. Καὶ εἰξεύρετε διατί; Ἀκούσατε! «*Ἐθρορυβήθησαν*», λέγει, «*μήπως τὰ ψυχολογικὰ ὄργανα μηχανοποιήσωσι τὴν ψυχὴν ἀνεπανορθώτως ἢ ἐκμηδενίσωσι τὴν σημασίαν αὐτῆς*»...!! Ἄλλὰ τί σημαίνουν ταῦτα; Ποῦ δὲ συνέβησαν τὰ λεγόμενα; Κριμα ὅτι οὐδὲν λέγεται περὶ τούτου!! Ὁ ὑποβολεὺς οὐδὲν εἶπε περὶ αὐτοῦ!!

Ἐν σελ. 49 λέγει πάλιν ὅτι αὐτὸς ἐγένετο τῶν κριτηρίων εἰσηγητῆς ἐν Ἑλλάδι. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ (*Ψυχολογία παιδός*, σελ. 51) λέγει ὅτι εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν *Ψυχολογικῶν Ἐργαστηρίων* συνετέλεσε καὶ αὐτός. Καὶ ταῦτα ἐνῶ ὅλη γνωρίζει ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Διεθνὴς Ἐπιστήμη ὅτι ἡ Πειραματικὴ Ψυχολογία καθόλου ἀπὸ τοῦ 1900 ὑπ' ἄλλων εἰσῆχθη παρ' ἡμῖν, οἵτινες κατόπιν μακρῶν ἀγώνων καὶ τὸ *Ψυχολογικὸν Ἐργαστήριον* τοῦ Πανεπιστημίου ὕστερον ἴδρυσαν καὶ δι' ὀργάνων τὸν ὅλον ψυχικὸν βίον ἐξήτασαν καὶ ἐξετάζουν, ἔτι δὲ

διὰ κριτηρίων, ἅτινα ἔκείνοι εἰσήγαγον καὶ πρῶτοι ὠνόμασαν οὕτω καὶ τὰ πρῶτα κριτήρια εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνεζήτησαν καὶ ἐδίδαξαν ὅτι τὰ κριτήρια τὰ ψυχολογικά, ἐὰν παρασκευάζονται μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιστημονικῆς ἀυστηρότητος καὶ διεξάγεται δι' αὐτῶν ἡ ἔρευνα μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας, συντελοῦν εἰς τὴν ἐξίχνευσιν τοῦ ψυχικοῦ βίου, πλάνης δὲ καὶ ἀγυρτείας γίνονται ὄργανα εἰς χεῖρας ἀγροίκων ἀνθρώπων καὶ ἀμαθῶν.

Ἔχομεν ὑπ' ὄψει τοῦ Βορέα τὰ βιβλία «Πειραματικὴ ψυχολογία καὶ ψυχολογικά Ἔργαστήρια» (1913), «Ἡ πειραματικὴ Παιδαγωγικὴ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων» (1911), τὰ «Ἀκαδημεικά» του (2. Ψυχολογία, σελ. 52 κ. ἐξ.), ἔτι δὲ τὰ «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» καὶ τὴν «Τεσσαρακονταετηρίδα Θεοφίλου Βορέα» (τόμοι 2, 1940), ὅπου ἀναγράφεται καὶ ἡ ὅλη σειρὰ τῶν ἀνακοινώσεων αὐτοῦ τῶν μέχρι τότε γενομένων καὶ ἀναφερομένων εἰς τὰ ψυχικά φαινόμενα, αἱ περὶ τῆς μνήμης καὶ τῆς φαντασίας καὶ τῆς νοήσεως καὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς καλαισθητικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀντιδράσεως καὶ ἄλλαι πολλαί, ὡσαύτως δὲ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις τῆς Διεθνοῦς Ἐπιστήμης.

Ἐν σελ. 50 περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ψυχολογικῆς πειραματικῆς ἐρεῦνης ὁμιλῶν λέγει ἐν ἄλλοις ὅτι τὰ πρῶτα ψυχολογικά Ἔργαστήρια ἠσχολοῦντο εἰς τὴν δι' ὀργάνων ἐξέτασιν τῶν ψυχικῶν φαινομένων, διότι ἡ σπουδὴ αὕτη ἦτο εὐκόλος, καθ' ὅσον τὰ πειράματα ταῦτα ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς φυσιολογίας, καὶ ἄλλα ὁμοίως πλημμελῆ καὶ παράχορδα, καὶ δὴ καὶ ὅτι «ἀφ' οὗτου εἰσήχθησαν τὰ κριτήρια τὰ ψυχολογικά, ἐγκατελείφθησαν αἱ μηχανικαὶ συσκευαὶ καὶ τὰ ὄργανα». Καὶ λέγω ὅτι εἶναι ταῦτα πλημμελῆ καὶ παράχορδα, διότι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἀληθὲς εἶναι μόνον τοῦτο, ὅτι τὸ πείραμα εἰσήχθη εἰς τὴν ψυχολογίαν ἀπὸ τῆς φυσιολογίας, πρὸς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἡ Ἐπιστήμη αὕτη συνδέεται, τὰ δὲ ὄργανα τὰ ψυχολογικά ὑπάσχουν καὶ νῦν εἰς τὰ Ἔργαστήρια, ὅπως πάντες οἱ ψυχολόγοι γνωρίζουν, καὶ γίνεται χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ ψυχολογικῇ ἐρεῦνῃ, μάλιστα ἐπὶ φαινομένων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ ἐρευνῶνται διὰ κριτηρίων. Μόνοι δὲ οἱ ἄμοιροι ἀυστηρῶς ἐπιστημονικῆς ψυχολογικῆς μορφώσεως, ὅταν καταλαμβάνουν τὰ Ἔργαστήρια, κατακλείουν τὰ ὄργανα τὰ ἐπιστημονικά καὶ παραδίδουν αὐτὰ ἔρμαιον εἰς τὴν σκωρίαν, ὅπως συνέβη ἐπὶ τινα χρόνον καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν!

Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τὰ περὶ εἰσαγωγῆς καὶ περαιτέρω ἀναπτύξεως τῶν παντοίων κριτηρίων ἔλλιπῶς καὶ πλημμελῶς

ἀναγράφει ὁ Σακ., ἔξαιρων δὲ ὑπὲρ τὸ προσῆκον μέτρον τὴν ἀξίαν αὐτῶν, λέγει ὅτι δι' αὐτῶν καὶ τὴν πνευματικὴν ἰκανότητα τῶν ἀνθρώπων κατ' ἀκριβείαν δύναται νὰ ὑπολογίζῃ ἢ ἔρευνα καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν ἀναπτύξεως νὰ ἐκφέρῃ κρίσεις ἀκριβεῖς καὶ προλέγῃ τὸ μέλλον αὐτῶν.

Εἶναι δὲ παράδοξα τὰ λεγόμενα, διότι πρῶτον μὲν τῶν ἀνθρώπων ἡ εὐφυΐα ἐξ ἑαυτῆς καθόλου εἰπεῖν διαφαίνεται, δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ μετρηθῇ διὰ κριτηρίων εἰς $\%$, πρὸς καθορισμὸν τῆς μελλούσης ἐξελίξεως τῆς διανοίας ἐκάστου. Ἐπειτα ἀρκεῖ ἡ ἐξ ἀρχῆς ὑπαρξίς εὐφυΐας καὶ μεγαλοφυΐας, ἵνα προλέγωμεν ὅτι ὁ ἔχων ταύτην θὰ διαπράξῃ γενναῖόν τι ἐν τῷ βίῳ; Πόσοι εὐφυεῖς καὶ μεγαλοφυεῖς τὸ μὲν ἐκ νοσημάτων τὸ δ' ἐξ ἄλλων αἰτίων δὲν ναυαγοῦν ἐν τῇ ζωῇ;!

Ἐν σελ. 51 λέγει ὅτι αὐτὸς ἐγένετο καὶ τῆς *Ψυχολογίας τοῦ παιδός* εἰσηγητῆς ἐν Ἑλλάδι (1922) καὶ τῆς *Ψυχολογίας τοῦ ἐφήβου* (1938), πρὸς δὲ τούτοις τῆς *Κλινικῆς ψυχολογίας* (1939). Καὶ ταῦτα, ἐνῶ εἶναι εἰς ὅλους γνωστὸν ὅτι οἱ δύο πρῶτοι κλάδοι τῆς ψυχολογίας καὶ πολὺ πρότερον ἐθεραπεύοντο παρ' ἡμῖν καὶ ἀπὸ τῶν Παιδαγωγικῶν ἐδιδάσκοντο ἐδρῶν. Οὕτως ἡ *ψυχολογία τοῦ παιδός*, ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν ἔδραν τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ ἐδιδάσκετο ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ *N. Ἐξαρχοπούλου*, ὡσαύτως δὲ ἡ ψυχολογία τοῦ Ἐφήβου. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι καὶ τῆς *Ψυχολογίας τοῦ Ἐφήβου* τῆς ὑπὸ τοῦ *Ed. Spranger* ἐκδεδομένης ἀπὸ τοῦ 1926 μετὰ φρασις ἔχει δημοσιευθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Πῶς δὲ εἰσήγαγε τὴν *Κλινικὴν ψυχολογίαν* εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Σακ., εἶναι αἰνίγμα, τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν ἀναμένομεν νὰ δώσῃ ὁ ἴδιος. Εἴπομεν δὲ ἤδη ὅτι ἐκεῖνος καὶ *θεραπευτὴν συμπλεγμάτων ἐρωτικῶν καὶ ἄλλων παραπλησίων παθημάτων* ὀνομάζει ἑαυτόν!!

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 51 τῶν Ἑλλήνων ψυχολόγων μνημονεύει ἀορίστως καὶ ἄνευ τῆς προσηκούσης ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας τὰ ἔργα, ἀναγράφει δὲ τοῦ Βορέα τὰς μνημονικὰς ἐρεῦνας μόνον, ἐνῶ, ὅπως ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, τὸ **Ψυχολογικὸν ἔργον τοῦ Βορέα**, τὸ ὁποῖον ἐστεφάνωσεν, ὡς γνωστὸν, ἡ Διεθνὴς Ἐπιστήμη, μάλιστα τῷ 1939, ὅτε ἐωρτάσθη ἡ Τεσσαρακονταετηρὶς τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνοῦ ψυχολόγου καὶ φιλοσόφου, ἐπεκτείνεται εἰς ὅλον τὸν ψυχικὸν βίον.

Ὁ ἐπιφανὴς Γερμανὸς ψυχολόγος καὶ φιλόσοφος *Erich Jaensch* εἶπε περὶ αὐτοῦ «*Σκοπὸν τοῦ ψυχολογικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὄρισεν ὁ Βορέας τὴν διεξαγωγὴν ἐρευνῶν καὶ τῶν*

ἀπὸ ἐλληνικῆς ἀπόψεως ἔλεγχον πορισμάτων συναχθέντων εἰς ἄλλας χώρας ὑπὸ ἄλλων ἐρευνητῶν» (ἐν Zeitschr. f. Psychologie, 147, σελ. 145 κ.ἑξ.), ὁ δὲ *W. Wirth* ἔγραψεν ὅτι «ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ὁ Βορέας ἐδημιούργησε διὰ τὴν ψυχολογίαν τόσον σεβασμόν, ὅσος ἐν Γερμανίᾳ μόνον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ *Wundt* ἀπενέμετο εἰς αὐτήν» (Τεσσαρ. Θεοφίλου Βορέα, 2, 1940, σελ. 321).

Ἄλλ' ὡς συνεχίσωμεν τὸ ἔργον μας. Ἀκούσατε δὲ τώρα καὶ ἄλλα παράλογα διδάγματα!

Ἐν σελ. 65 ἀποφαίνεται ὁ Σακ. ταῦτα· «Ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι τὸ ὑλικόν, ὡς τὸ σῶμα,— ὅτι δὲ τὰ μάλιστα συνδέεται καὶ σχεϊίζεται αὕτη πρὸς αὐτό, εἶναι καταφανές». Ἄλλ' ὅτι μὲν ὑπάρχει ψυχῆς καὶ σώματος σχέσις πρὸς ἄλληλα εἶναι περιφανές, ὅτι ὅμως ἡ ψυχὴ εἶναι ὑλικόν ἢ πνευματικόν πῶς εἶναι ἄφ' ἑαυτοῦ φανερόν, ἄφ' οὗ τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι καὶ νῦν ἄλυτον!

Ἐν σελ. 69, σημ. 1, γράφει· «Κατὰ τοὺς Πυθαγορείους ἡ σύνδεσις τῆς ἀθανάτου ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος χαρακτηρίζεται ὡς ἁρμονία τις τοῦ σώματος». Καὶ ταῦτα ἄνευ οἰασδήποτε παραπομπῆς καὶ ἄλλης διασαφήσεως. Ἄλλὰ τί θὰ νοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν οὕτως ἀορίστως λεγομένων; Τί δὲ νοεῖ αὐτὸς λέγων ὅτι «ἡ σύνδεσις τῆς ἀθανάτου ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος χαρακτηρίζεται ὡς ἁρμονία τις τοῦ σώματος κατὰ τοὺς Πυθαγορείους»; Γνωστότατον εἶναι ὅτι μεγίστη ἐπικρατεῖ ἀγνωσία ἐν τῷ προβλήματι τῷ περὶ τῆς ψυχῆς κατὰ τοὺς Πυθαγορείους. Μόνον δὲ τοῦ Φιλολάου φαίνονται διδάγματα ὅσα ὁ Σιμμίας λέγει ἐν Φαίδωνι τοῦ Πλάτωνος, ὅτι δηλαδὴ ἡ ψυχὴ ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἁρμονία τις συμμέτρου κράσεως τῶν στοιχείων τοῦ σώματος, ὅπως ἡ ἁρμονία ἢ μουσικὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς λύρας καὶ τῶν χορδῶν, ἀφανίζεται δὲ μετὰ θάνατον, ὅπως ἡ μουσικὴ ἁρμονία, ὅταν καταστραφῇ ἡ λύρα καὶ αἱ χορδαὶ αὐτῆς (85E. Πρὸβλ. καὶ Ἀριστοτέλους Π. ψυχῆς Α,4 καὶ Zeller, Philos. d. Griechen, Α,1, ἔκδ. 7η, 1923, σελ. 551 κ.ἑξ.).

Πολὺ ἐκπληκτικώτερα εἶναι ὅσα ὁ Σακ. λέγει ἀλλαχοῦ περὶ τῆς ψυχῆς.

Ἐν σελ. 70 κ.ἑξ. ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὰς θεωρίας τὰς περὶ αὐτῆς καὶ τὴν συνείδησιν καὶ τὴν προσωπικότητα. Εἶναι δὲ τὰ λεγόμενα κυκεῶν! Οὕτως ἄλλοθεν λαμβάνων διακρίνει πέντε θεωρίας περὶ τῆς ψυχῆς 1) τὴν αὐθυπόστατον, ὡς λέγει, ἦτοι τῆς αὐθυποστασίας, 2) τὴν ἐπιφαινομενολογικὴν, 3) τὴν ἀρνούμενη τὴν ὑπαρξιν πνεύματος, 4) τὴν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ 5) τὴν λειτουργικὴν ἢ τελολογικὴν. Συμφύρων δὲ τῶν θεωριῶν τούτων καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὰ διδάγματα, καὶ τοῦ Lloyd Morgan καὶ

ἄλλου, καθ' οὓς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει διηνεκῆς ἀνέλιξις καὶ μεταμόρφωσις (emergent evolution), διδάσκει περαιτέρω ὅτι **κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην «τὸ πνεῦμα εἶναι ἢ καρποφορία τοῦ σώματος»!** Τὸ πνεῦμα, λέγει τὰ τῶν Ἀμερικανῶν ἀκολουθῶν, παράγεται ἐκ τοῦ σώματος, ὅπως τὸ πορτοκάλιον ἐκ τῆς πορτοκαλέας. Καὶ εἶναι τὸ πνεῦμα διάφορον τοῦ σώματος, ὅπως εἶναι τὸ πορτοκάλιον διάφορον τῶν γεωδῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα διὰ τῶν ριζῶν τῆς ἢ πορτοκαλέας λαμβάνει ἐκ τῆς γῆς καὶ μεταουσιώνει! Γίνεται δὲ ἡ πνευματώσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ μικρὸν. Ἐπακολουθεῖ εἰς τὰς διαδοχικὰς βαθμίδας τῆς ἱστορίας τῆς γῆς «ἐκ τῆς ἀπλῆς μηχανικῆς εἰς τὴν χημικὴν, ἐκεῖθεν εἰς τὴν ὀργανικὴν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν ψυχικὴν»!

Καὶ μὴ νομίση τις ὅτι ταῦτα εἶναι τοῦ Σακ. μελέτης καὶ συγχύσεως πορίσματα. Εἶναι, ὅπερ ἐλέχθη, λήμματα καὶ συμφύματα ἐξ Ἀμερικανικῶν μάλιστα βιβλίων. Παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν μόνον εἰς τοῦ *Patrick* τὴν *Εἰσαγωγήν εἰς τὴν φιλοσοφίαν* (Introduction to Philosophy), ὅπου περὶ τούτων πάντων γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ὡς καρποφορίας τοῦ σώματος κατ' αὐτὸν («Aristotle's doctrine that mind is the realisation or *fruition of the Body*», ἔκδ. 1935, σελ. 298).

Τοιοιτοτρόπως ὁ Σακ. ἐπὶ τὰ ἴχνη ἄλλων βαδίζων καταφέρεται ἐν τέλει πρὸς τινὰ θεωρίαν, καθ' ἣν ὁ θεὸς εἶναι ἢ δημιουργὸς ψυχῆ τοῦ κόσμου, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὄργανον τοῦ δημιουργοῦ, τ. ἔ. τῆς δημιουργοῦ ψυχῆς τοῦ κόσμου, καὶ συνδημιουργὸς αὐτοῦ!!!

Τὸ δὲ τραγικώτερον, φαντάζεται ὁ Σακ. ὅτι ἔλυσε τὸ περὶ τῆς ψυχῆς ζήτημα! Καὶ παραληρῶν γράφει κατωτέρω, ἐν σελ. 151, τὰ ἑξῆς: «Μετὰ τὴν λύσιν τοῦ σπουδαιστάτου καὶ θεμελιωδεστάτου τῶν ψυχολογικῶν καὶ γενικώτερον τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων, τ. ἔ. τοῦ περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ πνεύματος»!!

Ἄλλὰ θὰ ἐπανέλθωμεν μετ' ὀλίγον εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα.

Ἐν σελ. 77 λέγει τὴν συνείδησιν «ἀφύπνισιν τοῦ πνεύματος στρεφομένου πρὸς μελέτην τινὸς ἢ προσαρμογὴν» (Πρβλ. καὶ σελ. 564 κ. ἑξ. κ. ἄλλ.), οὕτω δὲ παριστᾷ τὸ πνεῦμα ὡς ὑπνώττον κατὰ φύσιν!!

Εἰς τὰ περὶ κληρονομικότητος (σελ. 81 κ. ἑξ.) δὲν εἰσερχόμεθα. Ἀνάγκη νὰ γίνουν ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως ὑπόθεσις. Ἄλλοτε!

Ἐν σελ. 151—161 μακρὸν κατατείνων λόγον καὶ τὰ διδάγματα ἄλλων ἀκολουθῶν καὶ συμφύρων πάλιν τὰ πάντα καὶ παρὰ

μηνεύων πειράται νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ὑπάρχουν κατηγορίαὶ ψυχικῶν φαινομένων καὶ ψυχικαὶ λειτουργίαι ὅλως κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀνεξάρτητοι. Οὕτω δὲ κομίζει γλαῦκας εἰς Ἀθήνας!

Ἐν σελ. 162 κ.ἑξ. ἐξετάζων τὰ κατὰ τὸ συναίσθημα τὴν αὐτὴν ἐπιδεικνύει ἔλλειψιν ἀκριβείας, ἰσχυρίζεται δ' ἐν ἄλλοις (σελ. 168) καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ συναίσθημα κατευθύνει τὴν νόησιν, ἐκεῖνο δὲ ἐδημιούργησε τὸν Παρθενῶνα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰς ἀφ' ἑσ-
στους καὶ ἀκόμη ἀγνώστους τέχνας τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ τῶν νεωτέρων πεπολιτισμένων λαῶν τὰς τεχνικὰς καὶ μηχανικὰς προόδους καὶ γενικῶς τὴν τέχνην. Ἄλλ', ἵνα μηδὲν ἄλλο εἴπωμεν, εἶναι τὸ συναίσθημα, οὕτως ἐρωτᾷ πᾶς ἐχέφρων ἄνθρωπος, ὁ κύριος παράγων ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν ἔργων, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος;!

Θέλετε τώρα νὰ μάθετε καὶ ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὰ ψυχολογικὰ πειράματα, τὰ ὁποῖα διεξάγει ὁ Σακ.;

Ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία διὰ τῶν ὀργάνων πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν παντοίων κριτηρίων, ὧν περισκεμμένην ποιεῖται χοῦσιν, ἠρεύνησε μέχρι τοῦδε τὰ ἀξιολογώτατα φαινόμενα τοῦ ψυχικοῦ βίου, ὡς δύναται νὰ μάθῃ ἕκαστος καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγχειριδίων τῆς ψυχολογίας.

Ἄλλ' ὁ Σακ. εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τοιούτων λαβυρίνθων δὲν εἰσέρχεται. Αὐτὸς ἐπιπολαιότερον ἀσχολεῖται εἰς ἄλλα ζητήματα, οἷα τὰ ἐξῆς: Πόσοι ἐκ τῶν Ἑλληνοπαίδων ἀγαποῦν τοὺς χορούς; Ποίους δὲ χορούς προτιμοῦν; Τὸν καλαματιανὸν ἢ τὸ ταγκό; Ποῖα βιβλία ἀναγινώσκουν; Τὴν Νανάν τοῦ Ζολᾶ περισσότερον ἢ τὴν Κυρίαν μὲ τὰς καμελίαις ἢ τὰ ἔργα τῆς Ντελῆ;! Πόσοι δὲ ἀναγινώσκουν τὸ Μπουκέττο, πόσοι δὲ τὸ Ρωμάντσο, πόσοι δὲ ἄλλα περιοδικά;! Ἄλλὰ μὴ σπεύδετε. Θὰ ἐπανέλθωμεν καὶ πάλιν εἰς αὐτά.

Ἐν σελ. 176 κ.ἑξ. χαριέστατα εἶναι, ὅσα λέγει ὁ Σακ. διεξερχόμενος τὰ κατὰ τὰς ἀψιθυμίας. Ἀκούσατε!

Τὰ αἵτια τοῦ θυμοῦ κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων, ὡς καθορίζει ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος, εἶναι τὰ ἐξῆς.

Τὰ μικρὰ παιδία θυμῶνον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, «ὅταν ἐπιχειρῇ τις νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν παίγνιόν τι» καὶ «ὅταν ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὰ ἡ ἐνδυσίς καὶ ἡ ὑποχρέωσις νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ ἀποχωρητήριο, ὅταν ἔχουν ἀνάγκην»!!

Τῶν δ' ἐφήβων τὸν θυμὸν ἐξεγείρει τὸ πείραγμα, ἡ ὕβρις, ἡ προσβολή, ἡ ἀποτυχία, ἄτοπόν τι θέαμα ἢ πράγμα καὶ ἡ ἀδικία! Τὸ αἰώνιον δηλαδὴ ἑλληνικὸν φιλότιμον!

Οἱ δ' ἐνήλικοι θυμῶνουν ὅταν «δὲν λειτουργοῦν μηχανήματα ἀμέσως»!! Ἄλλ' ὀργίζονται καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, τὰς ὁποίας κατ' ἀκριβείαν φαντάζεται ὅτι καθορίζει ὁ γράφων!!

Παραπλήσια εἶναι τὰ ἀτοπήματα, τὰ ὁποῖα προβάλλουν εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν αἰτίων τῆς ἀγανακτήσεως, τῆς ζηλοτυπίας, τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου καὶ ἄλλων πολλῶν.

Εἶναι δ' ἐνταῦθα ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξιον καὶ τὸ πόρισμα εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς λέγει ὁ Σακ., κατέληξαν ἔρευναι αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἐν Ἑλλάδι οἱ νέοι φαίνονται ζηλοτυποῦντες εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πλὴν τοῦ ἔρωτος, παρὰ δὲ τοῖς ξένοις αἱ νεάνιδες φαίνονται ζηλότυποι μᾶλλον!

Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἀλλαγῶν ὁ Σακ. μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφελείας διεξάγων τὴν ἔρευναν, καθορίζει τὰ περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν παντοίων συναισθημάτων κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας, καὶ δὴ κατὰ ἰδίαν ἐρεύνας, ὡς λέγει, καὶ ἄλλας διεξαχθείσας ὑπὸ ξένων μετὰ τὰς ἰδικὰς του! Οὕτως ἐν τῇ *Ψυχολογία τοῦ ἐφήβου*, ὅπου, ὡς ἐν παραδείγματι, γράφει περὶ τοῦ φόβου, τὰ ἑξῆς. Ὅτι τὸ νεογέννητον παιδίον φαίνεται φοβούμενον ἐκ δύο αἰτιῶν, ἥτοι ἂν αἰσθάνεται ὅτι πίπτει ἢ ὅτι τὰ μικρὰ σκεπάσματά του ἐκφεύγουν ἀπὸ τῆς κλίνης του, ἔπειτα δὲ ἐξ ἰσχυρῶν κρότων· ὅτι δὲ παῖδες τοῦ δημοτικοῦ σχολείου φοβοῦνται κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς, τὸν θάνατον, τὴν ληστείαν, τὸ δηλητηριον, τὴν πυρκαϊάν, τὸ δυστύχημα, τὴν ἀσθένειαν, τοὺς κλέπτας, τὸν κίνδυνον, τὴν φυλακὴν, τὸν ἐχθρόν, τὸ ἔγκλημα, τὴν μάχαιραν, τὸ ψυχορράγημα, τὴν βλάβην, τὸν καυγᾶν, τὴν ἀδιαντροπίαν, τὴν ἐγχείρησιν, τὸ ὄπλον, τὴν πλήμμυραν καὶ τὴν ἀσφυξίαν, καὶ δὴ κατὰ 75% (σελ. 84 κ.ἑξ.)!!

Ἄλλ' οὐ μόνον ταῦτα μετὰ τῆς εἰρημένης παραλόγου ἀκριβείας ὀρίζει ὁ γράφων ἀλλὰ καὶ τοῦ χοροῦ τὰ εἶδη, τὰ ὁποῖα προτιμοῦν οἱ Ἕλληνες ἔφηβοι καὶ τὰς παιδιὰς καὶ ἄλλα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Οὕτω τὸν χορόν, λέγει, ἀγαποῦν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 12—14 ἐτῶν νέοι μὲν 53% καὶ προτιμοῦν τῶν εὐρωπαϊκῶν χορῶν τοὺς ἑλληνικοὺς, νεάνιδες δὲ 95,08%, εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 15—17 ἐτῶν νέοι μὲν 76,3%, νεάνιδες δὲ 85,3%, εἰς δὲ τὴν ἡλικίαν τῶν 18—20 ἐτῶν νέοι μὲν 84,2%, νεάνιδες δὲ 89,3%, προτιμοῦν δὲ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἑλληνικῶν χορῶν προτιμᾶται ὁ καλαματιανός, ἐκ δὲ τῶν εὐρωπαϊκῶν τὸ βάλς καὶ τὸ ταγκό!!

Καθ' ὅμοιον τρόπον ὀρίζει ὁ Σακ. καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφήβων

τὰς προτιμήσεις ἐπὶ τῶν παντοίων ἀναγνωσμάτων. Ἐκ τῶν κυκλουμένων λαϊκῶν περιοδικῶν ἀναγινώσκονται μᾶλλον κατὰ σειράν ὁ **Θεατής**, τὸ **Μπουκέττο**, τὸ **Ρομάντζο**. Ἐκ τῶν ξένων μυθιστορημάτων οἱ **Ἀθλιοι**, τοῦ **Ἰουλλίου Βερν** τὰ ἔργα, ὁ **Ροβινσὼν**, ὁ **κόμης Μοντεχρῆστος** καὶ ἡ **κυρία μὲ τὰς Καμελίας**. Αἱ νεάνιδες τὰς ἐν τῷ ἔρωτι περιπετείας προτιμῶσαι ἀναγινώσκουν τὰ ἔργα τῆς **Ντελῆ** (σελ. 147 κ.ἐξ.)!! Ἀκούσατε!!

Καὶ δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τοὺς παραδείσους τῶν ὀνείρων καὶ τῶν ὀνειροπολήσεων τῶν Ἑλλήνων νέων καὶ τῶν νεανίδων, τοὺς ὁποίους λέγει ὅτι ἀνίχνευσε καὶ καθώρισεν ὁ Σακ. Ἄλλ' εἶναι αὕτη, ἐρωτῶμεν, ἐπιστημονικὴ ψυχολογικὴ ἔρευνα!!

Πλεῖστα εἶναι τὰ πλημμελῆ ἐν τοῖς περὶ τῶν συναισθημάτων. Ἀναγράφομεν ἐλάχιστα ἐκ τῶν λεγομένων περὶ τοῦ καλοῦ.

Ἐν σελ. 202 λέγεται ὅτι τινὰ τῶν ζώων «μεγίστην καταβάλλουν προσπάθειαν πρὸς διακόσμησιν αὐτῶν, ἰδίᾳ τὰ ἄρρενα»!

Ἐν σελ. 206 λέγει ὅτι «ὁ Πλάτων τὸν ρυθμὸν ὁρίζει ὡς ἔκφρασιν τῆς τάξεως καὶ τῆς συμμετρίας, ἣτις διεισδύει εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον»!

Ἄλλ' ὁ Πλάτων εἶπεν ὅτι ἡ μουσικὴ παιδεία εἶναι ἀξιολογωτάτη, διότι «μάλιστα καταδύεται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς ψυχῆς ὅτε ρυθμὸς καὶ ἁρμονία καὶ ἐρρωμενέσιτα ἀπτεται αὐτῆς, φέροντα εὐσχημοσύνην»¹. Ὅσα δὲ λέγονται ἐνταῦθα εἶναι πλημμελῆ, πολλῶ δὲ πλημμελέστερα καὶ ἀνοητότερα εἶναι τὰ ἐπιφερόμενα, ὅπου λέγεται ὅτι «Ἀληθῆς δὲ μουσικὸς καὶ ἁρμονικὸς εἶναι ὁ ἀναμειγνύων μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν καὶ ἴσην ἀναλογίαν καὶ εἰσάγων ταύτην εἰς τὴν ψυχὴν»!

Ἐν σελ. 207 λέγονται τὰ ἀκατανόητα ταῦτα: «Ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ βιολογικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐρμηνεία τῆς τέχνης συνδυάζεται, εἶναι ἡ σπουδὴ τῆς ποιήσεως»!

Αὐτόθι λέγονται τὰ ἑξῆς. Ἐν τῇ ποιήσει μέτρον εἶχον οἱ Ἕλληνες τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι προετίμων καὶ βραχυτέρους στίχους!! Ἀλλὰ μόνον τὸν ἑξάμετρον στίχον εἶχον οἱ Ἕλληνες! Ἄγνωστος εἶναι εἰς τὸν γράφοντα ἡ ἄπειρος ποικιλία τῶν ἑλληνικῶν μέτρων!! Οὐδὲν λέγομεν περὶ τῶν Ρωμαίων!

Ἐν σελ. 208 λέγεται ὅτι ὁ ἑξάμετρος ἔχει παῦσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ στίχου! Ἄλλ' εἶναι ταῦτα διδάγματα ἐπιστημονικά!

¹ Πολ. 401 D.

Ἄγνοεῖ ὁ Σακ. τὰ κατὰ τὰς τομὰς τοῦ ἥρωικοῦ μέτρον! Ἄλλ' ὅτι τὰ λεγόμενα εἶναι πλάνη, μαρτυροῦν καὶ αὐτοὶ οἱ στίχοι τῆς Ὀδυσσεΐας (ζ 1 κ.έξ.), τοὺς ὁποίους καὶ ἐσφαλμένους περιφανῶς παραθέτει ὁ γράφων οὕτως.

ὥς ὁ μὲν ἔγθα καθεῦθε δίος πολύτλας Ὀδυσσεύς,

ὑπὸ καὶ καμάτῳ ἀρημένος, ἀτὰρ Ἀθήγη

βῆ ρ' ἐς Φαρήκων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε.

Γράφε «πολύτλας δίος»!! Γράφε αὐτὰρ!! Διαμαρτύρεται τὸ μέτρον!

Ἄλλα περὶ τούτων θὰ εἴπωμεν καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα.

Αὐτόθι λέγεται ὅτι τὸ «Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόπη» εἶναι στίχος ἐκ τῆς σύλλαβος!!

Αὐτόθι εἶναι ἀδιανόητα ὅσα ψελλίζει ὁ γράφων περὶ τῶν συνέτων.

Ἐν σελ. 268 κ.έξ. δὲν διασαφεῖ ἀκριβῶς ὁ Σακ. τὰ κατὰ τὰ λεγόμενα ἐγκεφαλικά κύματα. Ὄφειλε δὲ νὰ εἴπη ὅτι τὰ κύματα ταῦτα παρατηρήθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ ζώων τῷ 1885, ἀκριβέστερον δ' ἐμελετήθησαν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ *Hans Berger* (Über das Elektrenkephalogramm des Menschen, ἐν Archiv für Psychiatrie und Neurologie, 87, 1929, σελ. 227 κ.έξ.) Καὶ ἐγένετο ἡ μελέτη ἐπὶ ὑγιῶν καὶ ἀσθενῶν ὑποκειμένων. Ἐσυνεχίσθησαν δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλων αὐταὶ αἱ ἔρευναι. Ὁ γράφων οὐδὲν λέγει περὶ τούτων. Ἄλλὰ θὰ εἴπη ἴσως ὅτι ὁ *C. C. B. Morgan*, ἐξ οὗ παρέλαβε ταῦτα, οὐδὲν λέγει περὶ τοιούτων λεπτομερειῶν (ἐν τῷ βιβλίῳ *Psychology*, 1946, σελ. 326 κ.έξ.)! Δὲν διεσάφησε δὲ ὁ γράφων καὶ ἄλλα σπουδαιότατα ζητήματα, δηλαδὴ τὰ κατὰ τὴν φύσιν τῶν εἰρημένων κυμάτων καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας.

Ἐν σελ. 277 ὅσα λέγει ὁ Σακ. περὶ ἐνδαισθησίας περὶ τὴν γεῦσιν καὶ περὶ τῶν γευστικῶν ἰνῶν φαίνεται παριστῶν ὡς ἰδίων αὐτοῦ ἔρευνῶν πορίσματα, ἐνῶ ταῦτα εἶναι ἀπὸ μακροτάτου χρόνου ἐξητασμένα καὶ καθωρισμένα κατ' ἀκρίβειαν!!

Ἐν σελ. 347 ὁμιλεῖ ὁ Σακ. περὶ παραστάσεων ἐπισυμβαινουσῶν ἐν ἡμῖν! Καὶ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀκατανόητον. Ἐπισυμβαινούσας παραστάσεις λέγει ὅλως ἀτόπως τὰς ἐν τῇ συνειδήσει ἐγγινομένας! Λέγει λοιπὸν «ὅ,τι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶσσαν ἔλθῃ»!!

Ἐν σελ. 351, ὅπου εἶναι περὶ αἰτίων τῆς λήθης ὁ λόγος, κατατάσσει ὁ Σακ. εἰς τὰ αἷτια ταῦτα—ἀκούσατε!—καὶ τὴν ἀμοιβαίαν, ὡς λέγει, κώλυσιν, ἣτις ἐπέρχεται ἐκ συγκρούσεων δύο ἐπιθυμιῶν ἢ παραστάσεων. Καὶ τῆς λήθης ταύτης παράδειγμα προσάγει τὸν ὄνον τοῦ

Buridan! Ἄλλα περὶ λήθης εἶναι ὁ λόγος ἐν τῷ τοῦ λεγομένου ὄνου τοῦ *Buridan*!! Περὶ τούτου ὅμως θὰ εἴπωμεν καὶ ἄλλαχού.

Ἐν σελ. 352 λέγει ὅτι ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἔρευναι περὶ τῆς ἐν τῇ μαρτυρίᾳ πίστεως ἐγένοντο ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1928, ἐνῶ εἶναι εἰς πάντας γνωστὸν ὅτι τὰ πρῶτα τοιαῦτα πειράματα ἐγένοντο ἐν τῷ Ψυχολογικῷ Ἐργαστηρίῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὑπὸ ἄλλων, ἔπειτα δὲ συνεπληρώθησαν διὰ πολλῶν νεωτέρων ἐρευνῶν. Μετέσχον δὲ τῶν πειραμάτων ἐκείνων ἑκατοντάδες πολλαὶ φοιτητῶν.

Ἄλλ' ἀκούσατε τίνα πορίσματα συνήγαγεν ἔξ ὁμοίων ἐρευνῶν, τὰς ὁποίας, ὡς λέγει, διεξήγαγεν ὁ Σακ. τῷ 1941.

Εὔρε λοιπὸν πλὴν ἄλλων ὅτι—ἀκούσατε!—1) «*νομίσματα, γραμματόσημα καὶ κομβία εἶναι μᾶλλον ἀντιληπτὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νέων καὶ νεανίδων ἢ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ σκηναί*». Ὅτι δηλαδὴ οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες ἐν Ἑλλάδι ἔξ ὅλων τῶν ἀντικειμένων εὐκολώτερον ἐντυπώνουν καὶ συγκρατοῦν τὰς εἰκόνας τῶν νομισμάτων, τῶν γραμματοσήμων καὶ τῶν κομβίων!! 2) ὅτι ἡ πλάνη εἶναι διπλασία εἰς τὴν ἄνευ ὄρκου μαρτυρίαν! Καὶ ταῦτα ἐνῶ ἡ ἀκριβεστέρα ἐπιστημονικὴ παρατήρησις ἔχει δείξει ὅτι ὁ ὄρκος καθόλου εἰπεῖν οὐδεμίαν ἢ μικρὰν μόνον ροπήν εἰς τὰ τῆς μνήμης ἀσκεῖ, οὐδὲ προάγει τὴν πίστιν. 3) ὅτι οἱ ἄνδρες εἰς τὰ πειράματα πλανῶνται μᾶλλον καὶ ὅτι οἱ ἔφηβοι ἀντιλαμβάνονται μᾶλλον τῶν καινοφανῶν ἀντικειμένων.

Ἀφίστανται δὲ καὶ ταῦτα τὰ πορίσματα πόρρω τῆς ἀληθείας!

Ἐν σελ. 353 κ.ἑξ. ὅσα λέγονται περὶ συνασκήσεως εἶναι πράγματι φρενῶν ταραχή! Μαρτυροῦν ὅτι ὁ γράφων οὐδέποτε ἐξετάσας αὐτὸς τὰ ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ, παραλαμβάνει ἢ λλοιωμένα τὰ τῶν ἄλλων καὶ παρασκευάζει κυκεῶνα ἀφόρητον, τὸν ὁποῖον προβάλλει εἰς τοὺς ἀτυχεῖς φοιτητάς!!

Ἐν σελ. 356 ἀναγράφει τὰ πορίσματα τοῦ *Ebbinghaus* καὶ τοῦ *Meumann* καὶ τοῦ *Thorndike* καὶ ἄλλων, καθ' ἃ ἡ λήθη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν λογάριθμον τοῦ διαρρέοντος χρόνου, παραλείπει δὲ νὰ ὀνομάσῃ τὰ πειράματα τὰ γενόμενα ἐν Ἑλλάδι, ἅτινα καὶ προήγαγον ἐν πολλοῖς τὴν ἔρευναν τούτου τοῦ ζητήματος. Μαρτυροῦν τὰ *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* (5, 1930, σελ. 230 κ.ἑξ.).

Ἐν σελ. 357 κ.ἑξ. καὶ τὰς ἐρεῦνας τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς μνήμης (*Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 6, 1931, σελ. 6 κ.ἑξ.) δὲν ἀναγράφει ὁ Σακ. Διατί ἄρα γε;

Ἐν σελ. 370 πενιχρὰ εἶναι τὰ περὶ μιμήσεως. Μίμησις, λέγεται

αὐτόθι, εἶναι ἢ τυφλὴ ἐπιτέλεσις πράξεως, ἣν ἄλλοι ἐπιτελοῦν. Ἄλλ' ἢ μίμησις εἶναι πάντοτε τυφλή; Δὲν ὑπάρχει ἀνωτέρα μορφή μιμήσεως μετὰ ἐπιγνώσεως συντελουμένης; Ἐπειτα διατί οὐδὲν λέγει ὁ γράφων περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς μιμήσεως; Ἐὰν ἐλάμβανε τὸν κόπον καὶ ἄλλα νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τὸ τοῦ Tarde ἀξιόλογον βιβλίον «Les lois de l'imitation», δὲν θὰ ἔλεγε τὰς ἀτοπίας ταύτας!

Ἐν σελ. 374 κ.ἑξ. ὁμιλῶν περὶ μεθόδου μελέτης πρὸς πρόσκτησιν μονίμων καὶ εὐχρησίων γνώσεων λέγει πάλιν τερατώδεις παραδοξολογίας. Ἀκούσατε! «Συνηθέστατα οἱ σπουδασταί μας εἰς τὰς μελέτας των», λέγει, «ἀναγινώσκουσιν ἐν κεφάλαιον ἀπλῶς, τυχαίως καὶ ὅποτεν ἔχουσι πρὸς τοῦτο διάθεσιν καὶ χρόνον, ἐπιδιώκουσι δὲ τὴν ἐκμάθησιν γνώσεών τινων, ὅταν προσεγγίζωσιν αἱ ἐξετάσεις, ὅποτε προσπαθοῦσι μετὰ νευρικότητος νὰ ἀποστηθίσωσιν ὅσην δύνανται περιοποτέραν ὕλην, ἄνευ σχεδίου, ἄνευ διαφέροντος, ἄνευ συνδέσεως πρὸς προηγουμένας γνώσεις, ἄνευ σκοποῦ καὶ μὲ μόνον κίνητρον καὶ ἐλατήριο τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰς ἐξετάσεις.— Ἡ μελέτη των τέλος γίνεται πολλάκις εἰς ὥρας ἀκαιαλλήλους καὶ δὴ δταν οὔτοι εἶναι κουρασμένοι». Ἐντεῦθεν, ἐπιλέγει, ἡμιμάθεια, καὶ μῖσος καὶ ἀπέχθεια πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ χρεωκοπία καὶ ἀποτυχία τοῦ σχολείου!!

Ἄλλ' εἶναι ταῦτα ἐπιστήμονος γινώσκοντος τὰ πράγματα καὶ θέλοντος νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν; Γίνονται ὅσα αὐτὸς λέγει, καὶ δὴ καὶ κατὰ κανόνα καὶ συνηθέστατα; Ἡ πλάττει ταῦτα ὁ Σακ., ὅπως καὶ ἄλλα πλάττει καὶ σκιαμαχεῖ καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα δικαιολογήσῃ τοὺς πρακτικοὺς κανόνας τῆς μελέτης καὶ μαθήσεως, τοὺς ὁποίους παρέχει εἰς τοὺς Ἑλληνας σπουδαστὰς λαμβάνων ἐκ τῶν ξένων χυτρώων; Καὶ πᾶν βιβλίον ὡς εὐαγγέλιον ἀλάθητον θεωροῦν οἱ φοιτηταί!! Ἄγνοεῖ ὅσα ἔχουν πάθει ὑπ' αὐτῶν τὰ συρράμματα τὰ ἰδικά του;!

Ἄλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἐξετράπη εἰς τοιούτους κωμικοὺς ὀλοφυρομοὺς ὁ Σακ. Ὁκταιρε τὴν πορείαν, ἣν ἠκολούθησεν ἡ παιδεία τοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ ὠλοφύρετο, διότι δῆθεν καθ' ὅλην ταύτην τὴν σταδιοδρομίαν τῆς Ἑλλάδος ἡ νεολαία αὐτῆς ἐφέρετο πρὸς ἄγραν ἐνὸς χαρτιοῦ (πρὸβλ. καὶ Ψυχ. παιδ., σελ. 343 καὶ Κοινωνιολογίαν, σελ. 123 κ.ἄ.). Καὶ ἔλεγε ταῦτα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μάλιστα τῆς Δικτατορίας ἐκείνης τῆς 4ης Αὐγούστου, ὅτε προσεκύνει τὸν δικτάτωρα καὶ ἐξεθείαζε τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ πρὸς δημιουργίαν τοῦ Γ' Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (πρὸβλ. Ψυχ. ἐφήβ., σελ. 33, καὶ 142 καὶ ἄλλοθι)!! Καὶ ἔλεγε ταῦτα ἀναίσθητος πρὸς τὴν θαυμαστὴν πρόοδον, ἣν ἡ Ἑλλὰς καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ καὶ

πολὺ περισσότερον ἐπετέλεσεν ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς Ἐθνικῆς αὐτῆς ζωῆς!

Ἐν σελ. 379 κ.έξ. παρέχει ὁ Σακ. γενικὰς ὁδηγίας πρὸς καρποφόρον μελέτην. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἄλλα λέγει παράδοξα ὑπὸ τύπον πρακτικῶν ὁδηγιῶν, προβάλλει δὲ καὶ πρόγραμμα νέου σπουδάζοντος ἐν Πανεπιστημίῳ καὶ ἐργαζομένου ταυτοχρόνως πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ὑλικῶν μέσων πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν του, κατὰ τὰ ἐν Ἀμερικῇ προφανῶς γινόμενα. Αναγράφονται δ' ἐν τῷ προγράμματι τούτῳ ὁ χρόνος τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐργασίας εἰς ἀγοπωλείον ἢ μεταφορᾶς τέφρας ἐκ τοῦ ἀγοπωλείου καὶ πλύσεως αὐτοκινήτου καὶ καθαρισμοῦ πατώματος καὶ τῆς ἀκροάσεως μαθημάτων καὶ μουσικοῦ ὄργάνου καὶ περιπάτου καὶ ἄλλων τινῶν. Καὶ ἐπιλέγει ὁ γράφων ὅτι «τὸ πρόγραμμα τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃ πᾶς Ἕλλην σπουδαστής»!!

Ὁμιλεῖ δὲ καὶ περὶ ἀνάγκης περιορισμοῦ τῶν ὥρῶν τῆς ἀκροάσεως τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν εἰς 15—20 τὸ πολὺ ὥρας ἑβδομαδιαίως!! Προφανῶς, ἵνα ἐπαρκοῦν οἱ σπουδάζοντες εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς τέφρας καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ πατώματος καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀσχολήματα!!

Καὶ οὐ μόνον ταῦτα διδάσκει ὁ Σακ. ἀλλὰ καὶ τούτων πολλῶ χειρόνα. Ἐν τινι φυλλαδίῳ, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται «Ἐγκόλιον φοιτητοῦ» (1946) καὶ ἄλλα λέγει καὶ ταῦτα, ὅτι «σήμερον εἶναι δεσμευμένον τὸ ἀκαδημαϊκὸν πνεῦμα λόγῳ τῆς ἐν χρήσει μεθόδου σπουδῆς καὶ διδασκαλίας, ἡ ὁποία ὡς σάκκον καὶ δοχεῖον πρὸς πλήρωσιν διὰ γνώσεων θεωρεῖ τὸν ζωντανὸν ἄνθρωπον, οἷος εἶναι ὁ φοιτητής, τοῦ καθηγητοῦ ἀπὸ τῆς ἕδρας ρητορευόντος καὶ τοῦ φοιτητοῦ κρατοῦντος σημειώσεις ἀσυνδέτους πρὸς παπαγαλλισμὸν κτλ.» (σελ. 7)! Ἀλλὰ ταῦτα καὶ ὅσα λέγει ἐν συνεχείᾳ θεωροῦνται σήμερον σκοπὸς τοῦ φροντιστηρίου τοῦ φιλοσοφικοῦ;!! Παραπαίει ὁ ἄνθρωπος!!

Ἐν σελ. 402 τὴν φαντασίαν συγχέει πρὸς τὴν παραστατικὴν ἱκανότητα τῆς ψυχῆς, παρανοῶν τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις καὶ ἐπιξευρύτερας ἐννοίας μεταχειρίζεται τὸν ὄρον.

Ἐν σελ. 410 περὶ παραστατικῶν τύπων ὁμιλῶν κινεῖ πάλιν ἄνω καὶ κάτω τὰ πράγματα. Ἀκούσατε! Ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ κινητικοῦ τύπου ἀναγράφει τὸν *Γάλλον Κάρολον*. Ἀλλὰ *Γάλλος Κάρολος* κινητικὸς τύπος δὲν ὑπάρχει. Τί λοιπὸν συμβαίνει; Ποῖος εἶναι ὁ *Κάρολος* οὗτος; Οὐδεὶς θὰ μάθῃ ποτέ, ἐὰν μὴ γνωρίζῃ τὰ κατὰ τὸν *Κάρολον Blondin*, ὅστις ἐπὶ σχοινίου τεταμένου διῆλθεν ὑπεράνω τοῦ καταροράκτου τοῦ Νιαγάρα. Πῶς δὲ προῆλθε τὸ σφάλμα;

Ἀπλούστατα! Ὁ Σακ. ἀγνοεῖ τὸν Κάρολον Blondin, δὲν εἶχε δέ, ὅτε ἔγραφε, προχείρους καὶ τοὺς τυφλοσύριτας του καὶ ἔγραψεν, ὅσα ἔγραψεν!!

Ἐν σελ. 422, ὅπου ὁ λόγος περὶ ὄνείρων, πειρᾶται εἰς τὰ ἔχνη ἄλλων ἀκολουθῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς αἰτίας αὐτῶν, ἀλλὰ πάλιν σπεύδει νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα καὶ γνώμας ἰδίας καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῶν ὄνείρων δεσποινίδος τινὸς P. S., ἣτις—ἀκούσατε! —βλέπει ἐν ὄνειρῳ κατὰ κανόνα μίαν νύκτα πρότερον τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἐκ τῆς πατρίδος της, ὅχι δὲ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον βλέπει τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν. Καὶ ἄλλο ἀκόμη ἐξ ἴσου καταπληκτικόν, ἐξ ἔτη, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὠνειρεύθη τοπεῖα τῆς Βουλιαγμένης μὲ τὸ σπήλαιον καὶ τὸ πράσινον ὕδωρ του καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ δὴ ἀπαραλλάκτως ὅπως τὰ εἶδεν ἕστερον ἔλθοῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα!! Ἄλλ' ἀντὶ νὰ ἀναγράψῃ τοιαῦτα τερατολογήματα εἰς τὸ βιβλίον του, δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ διδάσκῃ πράγματα ὑγιέστερα ἢ νὰ ἐπιζητῇ ἐπιστημονικώτερον νὰ ἐρμηνεύῃ τὰ ἀναγραφόμενα!

Παράδοξος δὲ εἶναι καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Σακ. ἄλλων διδάγματα ἔχων ὑπ' ὄψει, νομίζει ὅτι δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ προφητικὰ λεγόμενα ὄνειρα διὰ τῆς λεγομένης διασπάσεως τῶν πνευματικῶν συνθέσεων καὶ τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας!!

Ἄν θὰ διατρίψωμεν εἰς τὰ περὶ διανοήσεως καὶ ὅσα λέγονται περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῆς μετρούσεως αὐτῆς. Ἄλλοτε!

Ἐν σελ. 450 ὁμιλῶν ὁ Σακ. περὶ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς νοημοσύνης τοὺς ἐσχάτως ἀνοήτους, τοὺς ἄκρως ἠλιθίους ὀνομάζει ἰδιώτας, μεταγράφων τὰ τῶν ξένων. Ἄλλ' ἰδιώτης οὔτε πάλαι ἐλέχθη ἑλληνιστὶ ὁ ἠλίθιος οὔτε νῦν λέγεται παρ' ἡμῖν. Παρ' Ἑλλησιν ἰδιώτης ἐλέγετο 1) ὁ πολίτης ὁ μὴ ἔχων τινὰ ἀρχήν· 2) ὁ ἀπαίδευτος καὶ ἄγροικος· 3) ὁ μὴ εὐγενής. Μόνον παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἐλέχθη ἰδιότα καὶ ὁ μὴ ingeniosus καὶ intelligens, ὁ μὴ εὐφυῆς (Cic. in Verrem, 2, 4, 2, 4).

Παρὰ τούτων δὲ προφανῶς παρέλαβον τὸν ὄρον ἐπὶ ταύτης τῆς ἐννοίας οἱ Ἱταλοί, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γερμανοὶ καὶ ὅσοι ἄλλοι.

Ἐν σελ. 455 κ.ἐξ. ἐπιζητῶν νὰ διαστείλῃ τάλαντον καὶ ἰδιοφυΐαν συνταράσσει καὶ συμφύρει τὰ πάντα, οὐδὲ παρέχει σαφῆ διδάγματα περὶ τῆς εὐφυΐας καὶ τῶν παντοίων βαθμῶν αὐτῆς, δηλαδὴ τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς ἰδιοφυΐας, τοῦ λεγομένου ταλάντου!

Ἐν σελ. 456 λέγεται ὅτι τοῦ ταλάντου, ἦτοι τῆς ἰδιοφυΐας,

«στοιχεῖα εἶναι κατὰ W u n d t ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ φαντασία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ διάνοια κατ' ἐπαγωγὴν ἢ παραγωγὴν». Εἶναι δὲ καὶ ταῦτα πλημμελῆ καὶ ὄλως ἀδιανόητα!

Καὶ ὅσα περὶ τῆς γ λ ὡ σ σ η ς διδάσκει ὁ Σακ. κατὰ τὸν ἰδιαίχοντα εἰς αὐτὸν τρόπον τῆς ἐκθέσεως τῶν πραγμάτων ἀντιπαρερχόμεθα, ὅπως καὶ ὅσα λέγει περὶ προσωπικότητος καὶ περὶ χουσῆς νεότητος («χουσαῖ νειᾶτα») καὶ περὶ θικνώσεως καὶ λευκάνσεως τῆς κόμης καὶ ὅσα παρομαρτοῦν εἰς ταῦτα (σελ. 468 κ.ἐξ., 482 κ.ἐξ., 493)!

Ἐν σελ. 509 ἀτοπώτατα εἶναι πάλιν ὅσα λέγει περὶ ἀβουλησίας. Ἄβουλησία εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ ἔλλειψις βουλευτικῆς ἐνεργείας, ἣτις προσέρχεται ἐκ παιθολογικῶν καταστάσεων, εἰς ἃς συνακολουθεῖ ἀδυναμία περὶ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος συμφύρων τὰ πράγματα παραθέτει ὡς παράδειγμα τῆς τοιαύτης ἀβουλησίας καὶ τὸν λεγόμενον ὄνον τοῦ Buridan. Καὶ ἀκούσατε τί λέγει περὶ αὐτοῦ! «Καίτοι ἦτο νῆστις, ἐξ ἀβουλησίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ δύο παρατεθέντων αὐτῷ δεμάτων χόρτου πρὸς βρώσιν, μέχρις ὅτου ἀπέθανεν ἐκ πείνης»!! Ἀκούσατε! Ἀκούσατε! Καὶ κρατεῖτε τὸν γέλωτα! Ἀπέθανεν ὁ ὄνος τοῦ Buridan!! Γαῖαν ἔχοι ἔλαφρὰν ὁ μακαρίτης!

Ἀλλὰ πρῶτον ὑπῆρξε ποτέ, κ. Σακ., ὁ λεγόμενος ὄνος τοῦ Buridan! Πῶς λοιπὸν ἀπέθανε!! Καὶ ἀπέθανεν ἐκ πείνης! Ἐξ ἀβουλησίας δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ παρατεθέντων αὐτῷ δεμάτων χόρτου!! Ἀγνοεῖς, ὦ μακάριε, ὅτι ὁ ὄνος τοῦ Buridan ἐπλάσθη κατὰ τὸ παρ' Ἀριστοτέλει «Λόγος τοῦ πεινῶντος καὶ διψῶντος σφόδρα μὲν ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐδωδίμων καὶ τῶν ποτῶν ἴσον ἀπέχοντος· καὶ γὰρ τοῦτον ἠρεμεῖν ἀναγκαῖον» (Π. οὐρ. Β 13, 295β 22 κ. ἐξ.), καθ' ὃ ἐλέχθησαν καὶ τὰ τοῦ Dante

Intra duo cibi distant e moventi
d'un modo, prima si morria di fame,
che liber' uom' l' un si recasse a 'denti

(Paradiso IV, 1 κ.ἐξ.)!!

Ἀλλὰ ποῦ νὰ μάθῃ ταῦτα ὁ Σακ.!! Ναί, ἀλλὰ καὶ τί πταίουν οἱ δύσμοιροι φοιτηταί, τοὺς ὁποίους ἡ ἀμάθεια ὀδηγεῖ εἰς τοιαύτην ἀποκολοκύνθωσιν!!

Ἐν σελ. 524 λέγει ὅτι ὁ W u n d t διακρίνει τὰς κατὰ βούλησιν ἐνεργείας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλατηρίων εἰς ἀπλᾶς καὶ συνθέτους. Ἀλλὰ μόνος ὁ Wundt οὕτω διακρίνει τὰς τοιαύτας ἐνεργείας;!

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη καὶ περαιτέρω νὰ προχωρήσωμεν ; Περὶ τοῦ περαιτέρω ἰσχύει πράγματι τὸ τοῦ ποιητοῦ

τὸ πόρσω ἔστι σοφοῖς

ἄδατον κάσφοις.

Ἐξαίρομεν μόνον καὶ ἐντεῦθεν στοιχεῖά τινα ἐλάχιστα. Οὕτω τὰ κατὰ τὸν χαρακτῆρα (σελ. 551 κ.ἐξ.) καὶ τοὺς τύπους αὐτοῦ, ὅπου τὰ μάλιστα διάφορα καὶ ἀσύμφυλα πράγματα συνδέονται πρὸς ἄλλα. Ἐπειτα τὰ κατὰ τὴν συνείδησιν (σελ. 564 κ.ἐξ.), ὅπου ἡ σύγχυσις κορυφοῦται. «*Συνείδησις*», λέγεται ἐνταῦθα, «*εἶναι ἀφύπνισις τοῦ πνεύματος*». «*Ἄσυνειδήτος εἶναι ὁ μὴ ἔχων ἐπίγνωσιν πράξεώς τινος διὸ καὶ λέγομεν ἄσυνειδήτως πράττειν, ὅ. ἀσκόπως ἢ ἀκουσίως πράττειν*». Καὶ παράλογοι δὲ εἰσκωμάζουν πάλιν ἐνταῦθα ἐπικρίσεις τῶν ἐλλείψεων τοῦ ἡμετέρου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν γράφοντα σοφὸν εἰς τὴν ἑτερογνωσίαν καὶ πολυγνωσίαν ἀποβλέπει ἐπὶ βλάβῃ τῆς αὐτογνωσίας (σελ. 569) !!

Πρὸς δὲ τούτοις τονίζομεν τὰ κατὰ τὸ ἄσυνειδήτον (σελ. 569), ὅπου ὀρθοποδεῖ μὲν ὁ Σακ., ὅταν παραλαμβάνῃ παρ' ἄλλων ἀμετάβλητα ὀρθὰ διδάγματα, σφάλεται δὲ καὶ παραπαίει καὶ πίπτει, ὅταν προφέρῃ ξένα καὶ ἄγνωστα εἰς αὐτόν.

Οὕτως ἐν σελ. 574, ὅπου ὁμιλεῖ περὶ ψυχικῶν λειτουργιῶν ἐν τῷ ἄσυνειδήτῳ.

Τοσαῦτα περὶ τούτων. Οὐδὲν δὲ διαφέρει ἡ *Ψυχολογία τοῦ παιδός* (ἔκδ. 2α, 1932) τοῦ Σακ. καὶ ἡ *Ψυχολογία τοῦ ἐφήβου* (1939), αἵτινες εἶναι ἐπίσης κατὰ μεταφράσματα ξένων βιβλίων καὶ διασκευαί, μᾶλλον δὲ συρραφαί, ὅπως εἶναι καὶ ἡ λεγομένη *Κοινωνιολογία* του, ἰσχνὸν συνονθύλευμα στοιχειωδῶν γνώσεων τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Ἄλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε !

Β' ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΑΚ.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν τοῦ Σακ. στοιχείωσιν. Διότι ἀκούω τινα δυσανασχετοῦντα καὶ λέγοντα ὅτι, ἵνα εἶναι δικαία ἡ γινομένη κρίσις, πρέπει ὁ κρίνων νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸ φιλοσοφικὸν ἔργον του κυρίως.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, λέγει ὁ οὕτως ἀγανακτῶν, ὅτι πρότερον ὁ Σακ. οὐδὲν εἶχε φιλοσοφικὸν ἔργον λόγου τινὸς ἄξιον, δικαίως δὲ οἱ εἰδικοί καθηγηταὶ τῆς φιλοσοφίας ἐπανειλημμένως ἀπεδο-

κίμασαν αὐτὸν ὡς ὑποψήφιον τῆς ἔδρας ταύτης, ὅπως καὶ πρότερον εἶχον οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀποδοκιμάσει αὐτὸν ὡς ὑποψήφιον τῆς ἔδρας τῆς Παιδαγωγικῆς, ὀρθῶς δ' ἔψεξαν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο, ὅτι, ὅτε τῷ 1941 παρανόμως μετετέθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Κατοχῆς, περιώρισε τὸ περιεχόμενον τῆς ἔδρας τῆς Φιλοσοφίας, τὴν ὁποίαν κατέλαβε παρὰ πάντα νόμον. Ἄλλὰ σήμερον τὰ πράγματα εἶναι ἄλλα. Ὁ Σακ. ἔχει τώρα καὶ ἔργον φιλοσοφικόν. Ἐξεδόθη τῷ 1948, ἐπιγράφεται δὲ «Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην καὶ φιλοσοφίαν», ἀποτελεῖται δ' ἐκ σελίδων 21.

Θὰ ἠθέλομεν δὲ πρὸς τὸν οὕτως ἐνιστάμενον νὰ εἰπώμεν τὰ ἑξῆς. Ἄφες, ὦ ἄνθρωπε, τοὺς θυμοὺς καὶ τοὺς θρήνους! Κατὰ τὸν νόμον, ἵνα διορισθῇ τις καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας, ἀνάγκη νὰ ἔχη φιλοσοφικὴν μόρφωσιν καὶ παρασκευὴν καὶ συγγράμματα λόγον ἄξια, εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἀναφερόμενα καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Ὁ δὲ Σακ. οὐδὲν τούτων ἔχει!

Τὸ δὲ φυλλάδιον τοῦ Σακ., περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖς, καὶ ἀρίστη ἂν ἦτο περὶ τοῦ Θεοῦ μελέτη, δὲν θὰ ἠδύνατο οὔτε τοὺς προτείναντας αὐτὸν ξένους πρὸς τὴν φιλοσοφίαν Καθηγητὰς ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ δικαιολογήσῃ οὔτε τοὺς διορίσαντας καὶ τοὺς μεταθέσαντας αὐτὸν ἔπειτα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν καὶ τὸ φιλοσοφικὸν ἐκεῖνο φυλλάδιον τοῦ Σακ. Καὶ λέγομεν εὐθύς ὅτι ἡ λεγομένη αὕτη μελέτη, κατὰ πρότυπα Ἀμερικανικὰ γραφεῖσα καὶ τὴν ἄγνοιαν συμπάρεδρον ἔχουσα, ἐμφανίζει οἷας καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ Σακ. πραγματεῖαι πλημμελείας, μαρτυρεῖ δὲ ὅτι ὁ συμπιλήσας αὐτὴν οὐδὲ προσούρησεν εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἧς ἀναλαμβάνει δῆθεν νὰ ἐξετάσῃ ἐν τῶν δυσχερεστάτων προβλημάτων!

1) Ὑπάρχει Θεός; 2) Ποῖος εἶναι ὁ Θεός; Τίς ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν κόσμον; 3) Τί εἶναι ζωὴ; Πόθεν προῆλθε; 4) Τίς ἡ πρὸς τὸν Θεὸν σχέσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ποία ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς δημιουργίας; 5) Πῶς ὁ ἄνθρωπος τὸν ἐκ τῆς θέσεώς του ταύτης προσρισμὸν τον δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ; Ἴδου τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐξετάζει ἐνταῦθα ὁ Σακ. Καὶ ἀκούσατε τώρα τίνας λύσεις δίδει εἰς αὐτά!

Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξαίρει τὸ διαφέρων, ὅπερ ἐπέδειξεν ἀρχῆθεν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἐρεύνῃ τοῦ ζητήματος τοῦ περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἔννοιᾶς τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα δὲ ζητεῖ νὰ δείξῃ τὰς διαφοράς, αἵτινες

ἀναφαίνονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἣν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν περὶ τοῦ Θεοῦ, διαφοράς, αἵτινες, ὡς λέγει, προέρχονται τὸ μὲν ἐκ τῆς δυσχερείας τοῦ ζητήματος, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀφρητηρίας, ἐξ ἧς ἕκαστοι ὁρμῶνται πρὸς λύσιν αὐτοῦ, καὶ τῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας εἶχον ἐν τῇ ἐρεῦνῃ. Διότι οἱ μὲν, ὡς λέγει, ὠρμήθησαν πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκευτικῆς ἔμπειρίας, ἄλλοι ἀπὸ ξένων πίστεων καὶ φιλοσοφικῶν γνωμῶν, ἄλλοι ἀπὸ τῆς ἐρεῦνης τῶν θρησκευτικῶν πίστεων τῶν παντοίων λαῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ἄλλων λόγων.

Καὶ εὐρίσκει τὸ διαφέρον τοῦτο πρῶτον ἐν τῇ τάσει τοῦ ἀνθρώπου πρὸς λατρείαν θεῶν!

Μετὰ τοῦτο, παρ' ἄλλων πάντοτε τὴν γνώσιν λαμβάνων καὶ ἐν πολλοῖς διαστρέφων τὰ λεγόμενα, καὶ εἰς τὸ ἐπίπεδον τὸ ἰδικόν του καταβιβάζων, πειρᾶται νὰ κατατάξῃ τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ θεωρίας τὰς μεχρι τοῦδε διατυπωθείσας, τὸν θεῖον δῆλον ὅτι καὶ τὸν διισμόν καὶ τὴν πανθεΐαν καὶ τὴν πανενθεΐαν καὶ τὴν ἀθεΐαν, ἔτι δὲ τὰς περὶ Θεοῦ ἀποδείξεις (σελ. 8 κ.ἑξ.). Ἐρχόμενος δὲ ἔπειτα εἰς περαιτέρω καθορισμὸν τοῦ ζητήματος καταλήγει εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: Ἄκούσατε! Θεὸς εἶναι ἢ ἐνσωμάτωσις ἢ προσωποποίησις ἀξιῶν ὑπερτάτων, εἶναι ἢ ἰσχύς, ἢ ἀγαθότης καὶ ἢ ἀγάπη καὶ ἢ δικαιοσύνη καὶ ἢ προσωπικότης (σελ. 10), εἶναι ἢ ὑπὲρ-ψυχὴ, τὸ Θεῖον πλειότερον καὶ ἢ «προσωποποίησις ὄλων τῶν ὑπερόχων ὑπερθετικῶν» (σελ. 11)!!

Ἴνα δὲ διασαφήσῃ ἔτι μᾶλλον, ὡς λέγει, τὰ κατὰ τὴν ἐννοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ, ἔρχεται μετὰ ταῦτα εἰς τὰ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς. Καὶ ἀκούσατε! Ἀπορρίπτει τὴν θεωρίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργίας τῆς ζωῆς διὰ μόνου τοῦ λόγου αὐτοῦ, δέχεται δὲ μετὰ τοῦ Bergson, ὡς λέγει, ὡς μόνην ὁρθὴν τὴν γένεσιν τῆς ζωῆς ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης διὰ τινος βαθμιαίας δημιουργικῆς ἀνελίξεως. Καὶ νομίζει, ἐξ ἄλλων πάντοτε ἀντλῶν, ὅτι—Ἄκούσατε!—ἢ ἀντίληψις αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν τῆς Γραφῆς, ἅφ' οὗ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν «ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται!» Καὶ ἐπιλέγει τὰ ἐξῆς: «Ταύτης τῆς ἀνελίξεως προῖδον εἶναι ἢ ζωὴ, εἴτα τὸ πνεῦμα, ἢ συνείδησις, ἢ κοινωνία, ἢ τέχνη, ἢ ἐπιστήμη, ἢ φιλοσοφία, ἢ θρησκεία, ἢ ἠθικὴ» (σελ. 11 κ.ἑξ., 14)!!

Ἄλλ' ἀκούσατε τὰ περαιτέρω!

Ἀφρητοῦ τῆς ἀνελίξεως, λέγει, γίνεται ἀρχικὴ τις ὁρμὴ. Εἰς τὸ ὅλον σύμπαν πρέπει καὶ δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀρχικὴ ὁρμὴ φερομένη πρὸς ὁργάνωσιν, τάξιν, συνάφθρωσιν, ζωὴν καὶ πνεῦμα, ἰσῶς καὶ

πρὸς δικαιοσύνην—τὰς αἰωνίας ἀξίας—. Καὶ ἡ ἀρχικὴ ἰδανικὴ αὕτη τάσις καὶ δρμὴ εἶναι ὁ Θεός». Καὶ δὲν εἶναι ἐν ἐργεῖα ὁ Θεός, ἀλλὰ δημιουργικὴ ἐπενέργεια καὶ ἰδανικὴ τάσις πρὸς ἓνα σκοπὸν! Ὑπάρχει λοιπὸν, ἐπιλέγει, δύναμις τις ἐργαζομένη—θεμελιώδης τις παράγων ὀλοκληρώσεως, ὄργανώσεως, τελειοποιήσεως. Καὶ ὁ παράγων οὗτος εἶναι ὁ Θεός». (σελ. 15)!!

Οὕτω δὲ ριπαζόμενος ὁ Σακ. ἐν τῷ πελάγει τῶν παντοίων θεωριῶν, ὧν ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ περιεχόμενον καὶ τοὺς παλαιούς καὶ τοὺς νέους θιασώτας, καταλήγει εἰς τινὰ ἄτοπον ἀντίληψιν, καθ' ἣν—Ἄκούσατε!—ὁ Θεός εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Σύμπαντος ἢ ψυχὴ τοῦ κόσμου καὶ ἡ πηγὴ τῶν ἰδανικῶν (σελ. 17 κ. ἐξ.). Ὡς ψυχὴ τοῦ κόσμου ὁ Θεός καὶ δημιουργὸς δύναμις καὶ πηγὴ τῶν ἰδανικῶν ἔλκει τὸν ἄνθρωπον εἰς συνδημιουργίαν πρὸς ἐποικοδόμησιν, τελειοποιήσιν καὶ ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὑλικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου, τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς (σελ. 19)!!

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν πλημμέλειαν, ἥτις δι' ὅλης διαφαίνεται τῆς διατριβῆς ταύτης, μάλιστα ἐν τοῖς περὶ τῶν θεωριῶν τῶν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς παραδόξου ἐννοίας, τὴν ὁποίαν αὐτός, παρ' ἄλλων παραλαμβάνων, προφέρει περὶ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος;!!

Τὸν Θεόν, ὡς ἐγένετο ἤδη περιφανές, τὸ μὲν παριστᾷ ὡς τινὰ Ἐγκέλαδον ἢ Ἐριχθόνιον, διατρίβοντα εἰς τὰ βάθη τοῦ Σύμπαντος, τὸ δὲ ὡς δύναμιν τινὰ ἄλλας παντοίας μεταλλάσσουσαν μορφάς. Καὶ τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ παράδοξον ταύτην ἐννοιαν, ἐν τῇ ἀγνοίᾳ καὶ τῇ παραζάλῃ, προβάλλει εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς τὴν τελειοτάτην τῶν μέχρι τοῦδε διατυπωθεισῶν περὶ Θεοῦ θεωριῶν! Καὶ λέγει «Τὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον, ποταμοὶ καὶ ὄρη, ἄνθρωποι καὶ ζῶα, φυτὰ καὶ ἐρπετά, ἀστέρες καὶ ἀστερισμοὶ εἶναι μορφαὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἑνός, τοῦ Θεοῦ, ἢ δημιουργουμένη δὲ φύσις εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς θείας οὐσίας τοῦ δημιουργοῦ» (σελ. 8)!! Καὶ πάλιν ἀλλαγῶ λέγει, ὡς εἶπομεν, ὅτι «ἡ περὶ δημιουργικῆς ἐξελίξεως διδασκαλία δὲν εἶναι διάφορος τῆς Εὐαγγελικῆς, ἣν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐκήρυσεν εἰπὼν «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται» (σελ. 12)!!

Ἄλλ' εἶναι αὕτη ἡ τελειοτάτη περὶ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψις!! Τοιαύτην δὲ ἀντίληψιν περὶ Θεοῦ, ἐρωτῶμεν, πανθεϊκὴν ἢ ἄθεον ἢ ὅπως ἄλλως θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ ὀνομασθῆ, ἔχει τὸ Εὐαγγέλιον; Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἀντίληψιν ταύτην πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ τὸ παρατιθέμενον χωρίον τοῦ Ἰωάννου (5, 17);!

Ἄλλα τὸν λόγον ἔχουν ἐνταῦθα καὶ ἄλλοι, ἡ Θεολογικὴ μάλιστα Σχολὴ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Παιδείας!

Εἰς ἄλλας παραδοξολογίας του δὲν εἰσερχόμεθα. Ἀναγράφομεν μόνον τὰ ἑξῆς.

Ἐν σελ. 5 τὸ τοῦ Πλούταρχου (πρὸς Κολώτην, 31) «εὗροις δ' ἂν ἐπιῶν πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, νομίσματος μὴ θεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων, ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς μηδ' ὄρκοις μηδὲ μαντείαις μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν οὐδεὶς ἔστιν οὐδ' ἔστιαι γεγονώς θεατῆς», ὅπερ καὶ μετὰ πολλῶν σφαλμάτων ἀναγράφει, οὐχ ὁρθῶς ἐρμηνεύει ὁ Σακ. Λέγει δηλαδή ὅτι ὁ Πλούταρχος δηλοῖ ἐνταῦθα τὸ διαφέρον τῶν ἀνθρώπων πρὸς κατανόησιν τοῦ Θεοῦ, ἄλλο δὲ δεικνύει περιφανῶς τὸ χωρίον, τὴν ὁρμὴν, ἣτις ἤγαγε τοὺς ἀνθρώπους ἀρχῆθεν πρὸς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

Ἐν σελ. 7 ἰσχυρότατα εἶναι καὶ πολλαχῶς ἡμαρτημένα, ὅσα λέγονται περὶ τῶν λόγων, οἵτινες ἤγαγον ἀρχῆθεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

Ἐν σελ. 8 παράδοξα εἶναι τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ θεϊσμοῦ, «Θεῖσμος εἶναι σύστημα θεΐζον, καθ' ὃ ὁ Θεὸς εἶναι πρόσωπον πέραν τοῦ κόσμου, πνευματικὸν ὄν, μεθ' οὗ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ τις εἰς στενὰς σχέσεις»!! Ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι καὶ ὁ λογικὸς κύκλος «Θεῖσμος εἶναι σύστημα θεΐζον»!!

Ἐν σελ. 10 λέγει ὁ Σακ. ὅτι «πολλοὶ τῶν φιλοσοφούντων ἐν τῷ περὶ Θεοῦ εἰς ἀμφιβολίαν καταλήγουσι καὶ τὴν πίστιν γεραίρουσιν». Ἄλλ' ἡ φιλοσοφία οὐδέποτε παύεται ζητοῦσα. Ταῦτα λέγει ἡ ἐπιστήμη, ὁ Σακ.!

Ἐν σελ. 16 διδάσκει ὁ Σακ. ὅτι τὰ «ιδανικὰ εἶναι μαγνῆται ἔλκοντες ἡμᾶς» καὶ ὅτι «πηγὴ αὐτῶν εἶναι ὁ Θεός, ὅστις τὴν ὁμοούσιον πρὸς αὐτὸν ψυχὴν μας ἄγει πρὸς συνδημιουργίαν πρὸς διαρκῆ τελειοποίησιν τοῦ κόσμου»! Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ εἶναι πηγὴ ζωῆς καὶ Θεὸς δημιουργὸς τὸ σύνολον τῶν ὑπερθετικῶν! Πῶς δὲ δύναται καὶ τὴν ψυχὴν νὰ ἄγῃ εἰς συνδημιουργίαν;! Περὶ τούτων ἀτυχῶς οὐδὲν λέγει ὁ Σακ.! Ἀλλὰ θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ φιλοσοφικὰ ταῦτα πομφολυγοπαφλάσματα—ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν Ἀριστοφάνην—τοῦ Σακ.!!

Καί, ὅπως εἶπομεν, εἶναι καὶ ταῦτα ἐκ ξένων βιβλίων εἰλημμένα. Παραπέμπομεν προχειρότατα τὸν ἀναγνώστην μας εἰς τοῦ Patrick τὴν

Εἰσαγωγήν εἰς τὴν φιλοσοφίαν (Introduction to philosophy, 1935, σελ. 395 κ.έξ.), ἐνθα λέγονται καὶ ταῦτα: «*God means in human experience—the personification of all our superlative excellences*», «*The Over-Soul*» — «*The divine-More*» — «*God is the soul of the world, the source of our moral religious and aesthetic ideals*». Ἄλλ' ἀρκοῦν ταῦτα πρὸς τὸ παρόν. Θὰ ἐπανέλθωμεν προσεχῶς!

Γ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΚ.

Ἄλλ' οὐ μόνον διὰ τὰ ἄπειρα ἐπιστημονικὰ σφάλματα ἔχει τις νὰ ἐγκαλέσῃ τὸν Σακ., ἀλλὰ καὶ διότι τὰ τῶν ἄλλων παραλαμβάνων καὶ πολλαχῶς διαστρέφων προφέρει ὡς ἴδια. Μαρτυροῦν πρῶτα τὰ ψυχολογικά του βιβλία, τὰ ὅποια, ὡς ἐλέχθη, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κλέμματα καὶ συμπιλήματα ἐκ ξένων συγγραμμάτων.

Ἐξαίρομεν ἐλάχιστα ἐξ ἐκείνων, ὅσα ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ψυχολογιῶν ἔχει παραλάβει, καὶ δὴ

α) διδάγματα, οἷα τὰ περὶ τῆς φιλοσοφικῆς ψυχολογίας, τὰ περὶ ψυχῆς καὶ τῶν περὶ αὐτῆς θεωριῶν, τὰ περὶ τοῦ ἐγκεφάλου ὡς ἔδρας καὶ ὄργάνου τῆς ψυχῆς, τὰ περὶ ψυχῆς τῶν φυτῶν (σελ. 12), τὰ περὶ παραψυχολογίας, τὰ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ψυχολογίας πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, τὰ περὶ Comte καὶ τῶν κατὰ τῆς αὐτοπαρατηρησίας ἀντιρρήσεων αὐτοῦ, τὰ περὶ ἐνοράσεως, τὰ περὶ τῶν κριτηρίων, τὰ περὶ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως σώματος καὶ ψυχῆς, τὰ περὶ Ἀλκμέωνος καὶ Gall, τὰ περὶ Δημοκρίτου καὶ Γαληνοῦ, τὰ περὶ τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τὰ περὶ ἐνεδράσεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καὶ τὰ περὶ προσοχῆς καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς, τὰ περὶ ἐποπτεῶν, τὰ περὶ μνήμης καὶ τῆς πειραματικῆς ἐρεῦνης αὐτῆς, τὰ περὶ ἀμνησίας καὶ ὑπερμνησίας καὶ παραμνησίας, τὰ περὶ φαντασίας, τὰ περὶ ὄνείρων, τὰ περὶ διανοήσεως, τὰ περὶ χαρακτῆρος καὶ πλεῖστα ἄλλα·

β) ἐπιστημονικοὺς ὄρους, ἐν οἷς καὶ οἱ ἐπόμενοι: τηλεκινήσια, τηλεπλασία, θυμοκρατικὴ θεωρία, αὐτοπαρατηρησία, ἑτεροπαρατηρησία, ὑποκείμενον τοῦ πειράματος, κινησιογραφικὴ συσκευή, περιτροπαί, ἰδιοσυγκρασία, παλινδρομήσεις, ἀκτινοβολία (irradiation), βαλβίς, ἀκμή, ὄριον διαφορᾶς αἰσθήματος, ἀκμή συναισθήματος, ταχυσκόπιον, ἀμφωπία, ἀμφωπικὴ παράλλαξις, γνώμων ὀπτικός, ἐπάλλαξις δακτύλων, κρουπτομνησία, ἀμνησία προϊοῦσα, ἀνθυποβολή, κατάληψις, ἄπειροι ἄλλοι.

“Οτι δὲ τὰ διδάγματα ταῦτα, ὅπως καὶ οἱ ὄροι ὑπὸ ἄλλων εἰσήχθησαν, εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, ὅσοι καὶ ἄλλων γνωρίζουν καὶ τοῦ Βορέα μάλιστα τὰ βιβλία, ὄχι μόνον τὴν Ψυχολογίαν, ἀλλὰ καὶ τὰλλα Ἀκαδημεικὰ του καὶ τὰ Ἀνάλεκτα.

Καὶ οὐ μόνον τὰ Ἑλληνικὰ βιβλία ἔχει συλήσει ὁ Σακ., ἀλλὰ καὶ τὰ Ἀμερικανικά. Καὶ τὰ ἐρωτήματα δὲ κατὰ μίμησιν ἀναγράφει τῶν Ἀμερικανικῶν βιβλίων καὶ τὰς ἀσκήσεις τὰς συναπτομένας καὶ τὰ λεξιλόγια καὶ ὅτι ἄλλο.

Ἄλλ’ ὡς περιορισθῶμεν εἰς ἓν παράδειγμα.

Τοῦ λόγου, ὅστις ἐπιγράφεται «*Ἡ σημασία καὶ αἱ κατευθύνσεις τῆς σύγχρονης ψυχολογίας*», καὶ τὸν ὅποιον εἶπεν ὁ Σακ. ἀρχόμενος τῶν μαθημάτων του ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἣτις ἰδρύθη χάριν αὐτοῦ, ἡ ὅλη ὑπόθεσις εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Woodworth, Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Columbia τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπερ τῷ 1931 ἐκδοθὲν ἐπιγράφεται «*Contemporary Schools of Psychology*», ἐν πολλοῖς κατὰ λέξιν.

Ὡς ὁ Woodworth, πέντε διακρίνει καὶ ὁ Σακ. θεωρίας καὶ σχολὰς τῆς ψυχολογίας, 1) τὴν τῆς καθαρᾶς ἐμπειρίας (Existential Psychology), 2) τὴν τῆς συμπεριφορᾶς ἢ ἀντικειμενικὴν (Behaviorism), 3) τὴν μορφολογικὴν (Gestalt psychology), 4) τὴν τῆς ψυχικῆς ἀναλύσεως (Psychoanalysis) καὶ 5) τὴν ὁρμικὴν (Hormic, purposive psychology). Ἀναπτύσσει δὲ τὰ κατὰ τὰς σχολὰς ταύτας καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῶν, ὅπως ὁ Ἀμερικανὸς ψυχολόγος, ἐξ οὗ παραλαμβάνει τὰ κύρια διδάγματα (Πρὸβλ. Σακ., σελ. 11 κ.ἑξ., 12 κ.ἑξ., 13 κ.ἑξ., 14 κ.ἑξ., 15 καὶ Woodworth, σελ. 38 κ.ἑξ., 43 κ.ἑξ., 93 κ.ἑξ., 126 κ.ἑξ., 182 κ.ἑξ.).

Ὅπως δὲ ὁ Woodworth, διακρίνει ὁ Σακ., καὶ μεσευούσας σχολὰς καὶ ψυχολόγους ἔξω τῶν σχολῶν, ὅπου ἀκριβῶς, καθ’ ὃν τρόπον παρὰ τῷ Ἀμερικανῷ ψυχολόγῳ, ἀναγράφονται καὶ τῶν Ἀγγλῶν Spearman καὶ C. S. Myers τὰ ὀνόματα (Πρὸβλ. Σακ., σελ. 16 Woodworth, σελ. 207) καὶ τοῦ Ἑλβετοῦ Ed. Claparède (Σακ. σελ. 16 Woodworth, 209) καὶ τῶν Γερμανῶν Wundt, Stumpf, G. Müller, F. Krüger, W. Stern, E. Jaensch, D. Katz (Σακ. σελ. 16 κ.ἑξ. Woodworth, σελ. 209 κ.ἑξ.) καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ V. Benussi καὶ S. de Sanctis καὶ Kiesow (Σακ., σελ. 17 Woodworth, σελ. 210) καὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ Binet, Piéron καὶ G. Dumas (Σακ., σελ. 17 Woodworth, σελ. 211 κ.ἑξ.) καὶ τῶν ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ ὁπαδῶν τοῦ

Καρόλου Marx, ἐν οἷς ὁ Κ. Ν. Kornilof (Σακ., σελ. 17 κ.ἑξ. Woodworth, σελ. 213).

Καὶ κρίσιν δὲ περὶ τῶν σχολῶν τούτων ἐκφέρει ὁ Σακ. ἐπὶ τὰ ἴχνη χωρῶν τοῦ Woodworth καὶ ἀντιγράφων αὐτὸν (Προβλ. Σακ., σελ. 18 κ.ἑξ. Woodworth, σελ. 217 κ.ἑξ.).

«Οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται», τὸ τοῦ Θουκυδίδου (Α, 20), θὰ ἔλεγέ τις ἀγανακτῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀπλῶς καταγγέλλομεν τὰ πράγματα!

Εἰς τὰ ἄλλα βιβλία τοῦ Σακ. δὲν ἐρχόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος. Εἴπομεν δὲ ἤδη ὅτι καὶ τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ παράδοξα διδάγματα ὁ σοφὸς οὗτος ἐξ ἄλλων βιβλίων ἔχει συλήσει!

Δ' ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΣΑΚ.

α) ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΓΝΩΣΙΣ

Ἄλλ' οὐ μόνον ἐν τῇ ψυχολογικῇ καὶ τῇ φιλοσοφικῇ στοιχειώσει ἐλέγχεται τοιοῦτος ὁ Σακ., ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ *φιλολογικῇ* καθόλου *καταρτίσει*.

Θέλετε νὰ μάθετε ποίαν ἔχει τῶν *Ἑλλήνων συγγραφέων γνῶσιν* ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἡ ἀσυνειδησία ἔταξε νὰ διδάσκη φιλοσοφίαν καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Πλωτῖνον, τοὺς ἄλλους Ἑλληνας συγγραφεῖς, καὶ νὰ ἐκφέρῃ γνώμας προκειμένου περὶ ἐκλογῆς καθηγητῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς φιλολογίας;! Κρίνετε ἐκ τῶν ὀλίγων παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα παραθέτομεν κατωτέρω.

Ἐν Γεν. Ψυχ., σελ. 90 γράφει—Ἀκούσατε!—«Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὸ περὶ τῶν ζῴων ἱστορ.» Ἀλλὰ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκεῖνο ἐπιγράφεται «Αἱ περὶ τὰ ζῶα ἱστορίαι»!

Αὐτόθι, σελ. 176, περὶ θυμοῦ ὀμιλῶν λέγει ὅτι ὁ Ὀράτιος ἐχαρακτήρισεν αὐτὸν ὡς βραχεῖαν παραφροσύνην. Ἀλλὰ πρῶτος καὶ μόνος ὁ Ὀράτιος ἐχαρακτήρισε τὸν θυμὸν ὡς μανίαν καὶ παραφρονύνην;! Ἄγνοεῖ ὁ Σακ. τὰ τῶν Ἑλλήνων! Ἄγνοεῖ τὸ τοῦ Εὐήνου ἐκεῖνο

Πολλάκις ἀνθρώπων ὀργῇ νόον ἐξεκάλυψε
κρυπτόμενον, μανίης πουλὸ χερσιότερον;!

Καὶ τὸ τοῦ Φιλήμονος

Μαινόμεθα πάντες, δπότ' ἀν ὀργιζώμεθα;!

Καὶ τὸ πολὺ παλαιότερον τοῦ Εὐριπίδου

Ἔξω γὰρ ἔργης πᾶς ἀνὴρ σοφώτερος;!

Ἄγνοεῖ καὶ ὅσα ἄλλα περὶ τούτου τοῦ ζητήματος διδάγματα τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ ὑπ' ἄλλων μνημονεύονται καὶ ὑπὸ τοῦ Στοβαίου ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ!

Ἄλλὰ θὰ εἴπῃ ἴσως ὅτι οὐδεμίαν ὑπέχει αὐτὸς τοῦ πράγματος τούτου εὐθύνην. Πταίει ἐκεῖνος, ἐκ τοῦ ὁποίου παρέλαβε τοῦτο τὸ δίδαγμα!!

Αὐτόθι, σελ. 346, σημ. 1, τὸ περιθρύλητον τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον (18) «ἂ μὲν ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἂ δὲ οὐκ ἐπίστασαι, προσλάβανε ταῖς ἐπιστήμαις» ἀναγράφει ὅπως τεταραγμένον καὶ παρηλαγμένον καὶ δὴ ἄνευ ἀκριβοῦς παραπομπῆς, οὕτως Ἀκούσατε! («Προβλ. καὶ Ἰσοκρ. πρὸς Δημόνικον «ἂ μὲν ἀγνοεῖς προσλάβανε ταῖς ἐπιστήμαις, ἂ δὲ γινώσκεις ταῖς μελέταις διαφύλαττε»)! Κροτήσατε χεῖρας!

Αὐτόθι σελ. 405, σημ. 1, τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους «τίνος μὲν οὖν τῶν τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ μνήμη, φανερόν, ὅτι οὐπερ καὶ ἡ φαντασία» (Π. μνημ. καὶ ἀναμν. 1,450 A 22), ἀναγράφει ἀδιανόητον καὶ ἄνευ παραπομπῆς πάλιν ὡς «τῶν τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ μνήμη φανερόν ὅτι οὐπερ ἡ φαντασία»!!

Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλα!

Αὐτόθι, σελ. 407, τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Φαίδρω (245 A) «ὅς δ' ἂν ἄνευ μαρίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελής αὐτὸς τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἢ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφρανίσθη», ἀναγράφει ὡς ἐξῆς Ἀκούσατε! «ὅς δ' ἂν ἄνευ μαρίας μουσῶν ἐπὶ Τυρρηρικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ἄρα ὡς ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος ἀτελής τε αὐτὸς καὶ ἡ ποίησις»!! Θαυμάσατε τὸ βάθος τῆς ἑλληνομαθείας!!

Αὐτόθι, σελ. 437, μνημονεύει τοῦ Ἀριστοτέλους Φυσιογνωμονικήν. Ἄλλὰ Φυσιογνωμονικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν ὑπάρχει, Φυσιογνωμονικὰ μόνον φέρονται ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ φιλοσόφου, δὲν εἶναι δὲ καὶ ταῦτα γνήσια, ἀλλ' ὁρμῶνται ἀπὸ τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς, ὅπως εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας!!

Αὐτόθι, σελ. 518, σημ. γράφει «Προβλ. «πάσσαλος πασσάλῳ ἐκκρούεται καὶ ἕξις ἕξει ὑπερνεκᾶται» (Ἔρρασμος)»! Ἄγνοεῖ δηλαδὴ ὅτι ἡ ῥῆσις πάταλος πατιάλῳ ἐκκρούεται εἶναι τῶν Ἑλλήνων!! Πάντες οἱ φιλόλογοι γνωρίζουν τὸ τοῦ Συνεσίου (Ἐπ. 45 «οἱ πάταλοι

γὰρ πατῆροις ἐκκρούονται») καὶ τὸ τοῦ Πολυδεύκου (10, 56 «ἤλω τὸν ἦλον, πατῆρω τὸν πάταλον») καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα!

Αὐτόθι, σελ. 538, τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους (Γ 7, 1113 β, 15 κ.έξ.) «Ἡ—τὸν ἄνθρωπον οὐ φατέον ἀρχὴν εἶναι οὐδὲ γεννητὴν τῶν πράξεων ὥσπερ καὶ τέκνων» ἐρμηνεύων λέγει «ὁ Ἀριστοτέλης—διεκήρυξεν, εἰπὼν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι—ἀρχὴ καὶ γεννητὴς τῶν ἰδίων πράξεων ὥσπερ τις τέκτων»!! Ἀλλὰ μὴ σπεύδετε!

Ἐν *Ψυχ. Εφ.*, σελ. 17, τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Θεαιτήτῳ (146 Β) «ἡ νεότης εἰς πᾶν ἐπίδοσιν ἔχει» ἀναφέρει εἰς τὸν Κλεόβουλον τὸν ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν!

Αὐτόθι, σελ. 232, τὸ «ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσης» ἀναγράφει ὡς τὸν χρυσοῦν κανόνα τοῦ Σωτῆρος!! Ἀγνοεῖ προδήλως ὅτι χρυσοῦς κανὼν τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Ἠθικῇ εἶναι μόνον τὸ «ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς» (Ματθ. ζ, 12, Λουκ. στ, 31)!! Οἷα ἀφέλεια!

Ἐν *Λόγοις*, 1939, σελ. 11, ὁμιλεῖ περὶ ἀνακαλύψεως τῶν ἐλληνικῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ἧτις ἐπήνεγκε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ πρόκειται πράγματι περὶ ἀνακαλύψεως τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους; Δὲν εἶναι εἰς πάντας γνώριμον ὅτι οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἐνέπνευσαν τοὺς Ρωμαίους, δι' αὐτῶν δὲ ἐπεκοινώνησαν κατ' ἀρχὰς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν τῇ Δύσει πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλως καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, οἵτινες ἐκ τοῦ Βυζαντίου καὶ πρὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ μετ' αὐτὴν ἦλθον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐν πρώτῃ μοίρᾳ συνετέλεσαν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ;!!

Ἐλέγχουν δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς παραπομπὰς ἀστοχίματα τὴν ἀμάθειαν τοῦ Σακ. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἄλλοτε θὰ εἴπωμεν διὰ μακρῶν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων κακῶς παραπέμπει ὁ Σακ., ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ νεώτερα. Οὕτως ἐν σελ. 76, σημ. 1, παραπέμπει εἰς Ἀπ. Μακράκη, *Ψυχολογίαν*, σελ. 196, ἐνῶ τοιοῦτον βιβλίον δὲν ὑπάρχει, ὑπάρχει δὲ μόνον *Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν, Ψυχολογία καὶ Λογική*, 1876, ὅπου ἐν σελ. 196 ἀναγράφεται τὸ χωρίον, περὶ οὗ λέγει ὁ Σακ.!

β) ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΕΣ

Θέλετε τώρα νὰ θαυμάσετε ἔτι μᾶλλον καὶ τὴν περὶ τὰ μέτρα δεινότητα τοῦ Σακ., τὴν ὁποίαν εἶδομεν καὶ πρότερον ; Ἴδου ὀλίγα παραδείγματα.

Ἐν Γεν. Ψυχ., σελ. 208, τὸ ἐν Ὀδυσείᾳ (ζ, 1 κ.έξ.)

ὡς ἂ μὲν ἔνθα καθεῦθε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεὺς
ὑπνω καὶ καμάτῳ ἀρημένος· αὐτὰρ Ἀθήνη
ῥῆρ' ἐς Φαιήκων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε
οὐδ' ἐμὴν τῶν μέτρων ἔχων αἴσθησιν δις ἡμαρτημένον ἀναγράφει ὧδε

ὡς ἂ μὲν ἔνθα καθεῦθε δῖος πολύτλας Ὀδυσσεὺς
ὑπνω καὶ καμάτῳ ἀρημένος· ἀτὰρ Ἀθήνη!!

Ἀλλὰ περὶ τούτου εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω.

Αὐτόθι, σελ. 292, γράφει «νοῦς ὀρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει κατὰ τὸ γνωστόν λόγιον». Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι τὸ γνωστόν λόγιον, ἀλλὰ τὰ τοῦ Ἐπιζάρμου·

Νοῦς ὀρῆ καὶ νοῦς ἀκούει, τᾶλλα κωφὰ καὶ τυφλά!

(Diels, Fr. d. Vors. I, 123).

Αὐτόθι, σελ. 520. Τὸ τοῦ Εὐριπίδου (ἐν Μηδείᾳ)

καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά,
ἂν καὶ χαρακτηρίζει ὡς πολυθρόυλητον, ἀγνοεῖ πράγματι, ἀναγράφει δὲ καὶ ἔλλιπῶς καὶ ἀμέτρως καὶ ἄλλως ἐσφαλμένως, ὡς ἔξῃς·
ὄρῶ οἷα δρᾶν μέλλω κακά!

Αὐτόθι, σελ. 538, σημ. 1, τὸ τοῦ Αἰσχύλου ἐν Προμ., στιχ. 103

τὴν πεπρωμένην σε χρῆ
αἴσαν φέρειν ὡς ρᾶστα, γινώσκονθ' ὅτι
τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδῆριτον σθένος
ἀναγράφει ὡς πεζὸν καὶ μετὰ πολλῶν σφαλμάτων ὧδε·
Ἴδέτε καὶ θαυμάσατε!

«τὴν πεπρωμένην χρῆ αἴσαν φέρειν ὡς ρᾶστα
γινώσκονθ' ὅτι τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδῆριτον σθένος»!!

Αὐτόθι, σελ. 540, σημ. 1, τὸ τοῦ Κλεάνθου τοῦ Στωικοῦ
(ἐν τῷ ὕμνῳ τῷ πρὸς τὸν Δία)

Οὐδέ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σοῦ δίχα, δαῖμον,
οὔτε κατ' αἰθέριον θεῖον πόλον οὔτ' ἐνὶ πόντῳ
ἀναγράφει ὧδε·

οὐδέ τι γίγνεται ἐπὶ χθονὶ σοῦ δίχα δαῖμον

οὔτε κατ' αἰθέριον θεῶν πόλον οὔτ' ἐνὶ πόντῳ!!

"Αμετρον δῆλον ὅτι καὶ ἄλλως ἠμαρτημένον!!

Αὐτόθι τὸ τῶν Στωικῶν

"Αγού δὲ μ', ὦ Ζεῦ καὶ σύ γ' ἦ Πεπρωμένη,

ὅποι ποθ' ὑμῖν εἶμι διατεταγμένος·

ὡς ἔφομαι γ' ἄσικνος· ἦν δὲ μὴ θέλω,

κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἤττον ἔφομαι·

ἀναγράφει ὡς περὶ καὶ δὴ καὶ μετὰ ὀρθογραφικῶν σφραλισμάτων ὧδε·

«"Αγού δὲ μ' ὦ Ζεῦ καὶ σύ γ' ἦ Πεπρωμένη

ὅποι ποθ' ὑμῖν εἶμι διατεταγμένος ὡς

ἔφομαι γ' ἄσικνος, ἦν δὲ μὴ θέλω κα-

κὸς γενόμενος οὐδὲν ἤττον ἔφομαι».

Αὐτόθι τὸ γνωσιότατον ἐκεῖνο ἐλεγεῖον

ἢ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτεῖς

καὶ σαυτὸν λυπεῖς καὶ τὸ φέρον σε φέρει

τὴν μετρικὴν καὶ τὴν γραμματικὴν ἀγνοῶν, ἀναγράφει ὧδε·

ἢ τὸ φέρον σὲ φέρει φέρε καὶ φέρου·

εἰ δ' ἀγανακτεῖς καὶ σαυτὸν λυπεῖς καὶ

τὸ φέρον σὲ φέρει!!!

Αὐτόθι, σελ. 569, τὸ λεγόμενον τῶν Πυθαγορείων

πῆ παρέβην; τί δ' ἔρρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

ἀναγράφει ἄμετρον καὶ ἄλλως τεταραγμένον ὡς ἑξῆς·

«τί δ' ἔρρεξα; πῆ παρέβην; τί δέ μοι δέον οὐκ

ἐτελέσθη;»!! Θαυμάσατε καθηγητὴν Πανεπιστημίου!!

Καὶ σημειωτέον ὅτι ἐπαναλαμβάνει καὶ ἀλλαχοῦ καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ σφάλμα! Οὕτως ἐν Ψυχ. τοῦ παιδός, σελ. 36.

Καὶ τώρα τὸ στεφάνωμα!!

Ἐν τῇ Κοινωνιολογίᾳ του, σελ. 120, τὰ τοῦ Ἐκτορος πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην

ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε,

ἰστόν τ' ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε

ἔργον ἐποίχεσθαι· πόλεμος δ' ἀνδρεσσι μελήσει·

(Ἰλ. Ζ, 490 κ.ἑξ.), τὰ ὅποια φέρονται καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὡς λόγοι τοῦ Τηλεμάχου πρὸς τὴν Πηνελόπην (α 355 κ.ἑξ.), ἀναγράφει ὁ Σακ. ὡς ἑξῆς· «Πρὸβλ. ἀπάντησιν Τηλεμάχου πρὸς Πηνελόπην, εἰπόντος·

ἰοῦσα εἰς οἶκον τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε, ἰστόν τ'

ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε ἔργον

ἐποίχεσθαι· μῦθος δ' ἀνδρεσσι μελήσει»

Οὕτω δὲ συνταράσσει τὰ πάντα. Διότι ὄχι μόνον ἐσφαλμένως μετρικῶς γράφει («λοῦσα εἰς οἶκον») καὶ κάκιστα χωρίζει τοὺς στίχους, ἀλλὰ καὶ κακῶς παραθέτει τὰ ἔπη ὡς λόγον πεζόν. Ἐπειτα ἀντὶ τῆς Ἰλιάδος παραπέμπει εἰς τὴν Ὀδύσειαν, ὅπου τὸ χωρίον ἀθετεῖται ὑπὸ τῆς Κριτικῆς!

Ἄλλ' εἶναι ταῦτα, ἐρωτῶμεν, ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου διδάγματα, ἵστις τῇ προιάσει *Καθηγητῶν Πανεπιστημίου*—σοφῶν καὶ εὐσυνειδήτων!—ἐτάχθη νὰ διδάσκη πανεπιστημιακὰ μάθήματα ;!

Υ) ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΑΤΑΣΘΑΛΙΑΙ

Ἄλλ' εἶναι καιρὸς καὶ τῆς γλωσσικῆς καὶ τῆς ἄλλης ἀτασθαλίας τοῦ Σακ. νὰ παραθέσωμεν ὀλίγα παραδείγματα, ἵνα ἔτι μᾶλλον θαυμάσῃ τὸ Πανελλήνιον τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ ἀνθρώπου πανοπλίαν καὶ φρίξῃ διὰ τὴν ἀμάθειαν.

Ἐν Ὑπομνήματι πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1939, σελ. 6, γράφει ὁ Σακ. τὰ ἐξῆς· «Τῷ 1926 διωρίσθη τὸ πρῶτον Καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς ἀπολυθεῖς μετ' ἄλλων συναδέλφων», ἅτινα μαρτυροῦν τὸ βάθος τῆς περὶ τοὺς λόγους δεινότητος τοῦ ἀνθρώπου! Πρῶτον δὴλα δὴ ἀπελύθη καὶ ἔπειτα διωρίσθη!! Αὐτὰ λέγουν ὅσα γράφει!

Ἐπιβεβαιῶν δὲ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο «δὶς ἑξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ» ἐπαναλαμβάνει τὸ σφάλμα ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τοῦ Ὑπομνήματος γράφων· «Τῷ 1927 ἀναδιωρίσθη μὴ δυνηθεῖς νὰ ἀναλάβω τὰ καθήκοντά μου»!!

Ἀκούσατε καὶ μὴ γελάτε!!

Ἄλλ' ἀκούσατε καὶ ἄλλα τερατώδη!

Ἐν *Ψυχ. παιδ.* (ἔκδ. 3η, 1935), σελ. 335, γράφει· «Ὁμιλῶν τις περὶ ἠθικῆς δὲν ἔπεται ὅτι τὰς ἠθικὰς του γνώσεις—θέτει εἰς προᾶξιν»!! Καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ σφάλμα καὶ ἀλλαχοῦ!!

Ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ, σελ. 40, λέγει· «Τρεῖς εἰς Ἀθήνας τελεταὶ ἐγένοντο κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ παιδίου ὑπὸ τοῦ πατρὸς» ἀντὶ τοῦ ἐγίνοντο! Ἐγίνοντο ἐκάστοτε κατὰ τὰ νενομισμένα, ὦ ἄνθρωπε!

Ἐν *Γεν. Ψυχ.*, σελ. 69, γράφει· «Περὶ πάντων θὰ ἀσχοληθῶμεν», ἀγνοῶν προδήλως τοὺς κανόνας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἧτις λέγει «περὶ πάντα ἀσχολοῦμαι»!!

Ἐν *Ψυχ. Ἐφήβου*, σελ. 35, λέγει—Ἀκούσατε!—«Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ΠΡΟ δεκαπενταετίας ἴδιον μάθημα διδάσκεται» ἀντὶ τοῦ ΑΠΟ δεκαπενταετίας!! Φοίξτε!

Αὐτόθι, σελ. 198, γράφει «Ἐμφορεῖται ὑπὸ θρησκευτικοῦ τόνου», κακῶς, ἀντὶ τοῦ Ἐμφορεῖται θρησκευτικοῦ τόνου, ὅπερ εἶναι τὸ ὀρθόν!!

Αὐτόθι, σελ. 313, λέγεται «Ἐξ ἐρευνῶν παρὰ διαφόρων ἐπιστημόνων» ἀντὶ τοῦ Ἐξ ἐρευνῶν διαφόρων ἐπιστημόνων!!

Ἐν *Κοινωνιολ.*, σελ. 18, ἀναγινώσκωμεν «Ἡ μίμησις εἶναι αἰτία τοῦ ὁμοίως πράττειν τῶν ἀνθρώπων»!! Ἀκούσατε!

Αὐτόθι, σελ. 18, λέγεται πάλιν πλημμελῶς «Ἡ μονογαμία ἐπιφέρει ἔνωσην τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων ἢ ἡ πολυγαμία»!! Ἀπαράμιλλον!

Θαυμασιώτατον εἶναι καὶ τὸ ἐν τῇ διατριβῇ «Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ», σελ. 11, λεγόμενον «Ἄν βεβαίως ὁ Θεὸς ἴστατο εἰς τι μέρος κατὰ τινα χρόνον καὶ διέτασσε «γεννηθῆτω φῶς» καὶ ἐγένετο φῶς, τοῦτο δὲ συμβιβάζεται μὲ τὰς ἀπόψεις τῶν ἐπιστημόνων κλπ.». Ἡ εἶναι ἀνάγκη σχολίων! Δὲν εἶναι καταφανὴς ἡ ἀμάθεια;! Πρῶτον «γεννηθῆτω»! Ἐπειτα τὸ ὄλον φρενῶν ταραχή!!

Αὐτόθι, σελ. 381, γράφει «ἔστε ψύχραιμοι» ἀντὶ τοῦ «ἔστε ψύχραιμοι»!!

Ἀλλὰ τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων ἄπειρος εἶναι ὁ ἀριθμὸς!!

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὴν κακὴν μεταγραφὴν τῶν ξένων ὀνομάτων καὶ τοὺς ἀφορήτους ξενισμοὺς καὶ τὰς ἄλλας ἀνακρίβειας.

Ἐν *Γεν. Ψυχ.*, σελ. 8, γράφει ἡ Σχολὴ W u t s b u r g, ἀντὶ τοῦ W ü r z b u r g, καὶ ἄλλα πρὸς ταῦτα παραπλήσια!

Αὐτόθι, σελ. 50, γράφει W. Stern, *General Psychology*, 1935, ἐνῶ τὸ βιβλίον ἐγράφη γερμανιστὶ καὶ ἐπιγράφεται *Allgemeine Psychologie*! Ἐὰν δὲ ὁ Σακ. εἶχεν ὑπ' ὄψει ἀγγλικὴν μετάφρασιν, ὄφειλε νὰ τὸ δηλώσῃ.

Αὐτόθι, σελ. 77, γράφει πάλιν Bergson, *Creative evolution*. Εἶναι δὲ τὸ γνωστὸν βιβλίον τοῦ Bergson *Evolution créatrice*. Ἀλλὰ θὰ εἴπη τις ἴσως ὅτι δὲν πταίει ὁ ἄνθρωπος. Πταίου ἀίπηγαί, ἐξ ὧν λαμβάνει τὰς γνώσεις!! Κρατεῖτε τὸν γέλωτα!!

Αὐτόθι, σελ. 90, γράφει *attavismus* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *atavismus*! Λατινομάθεια!!

Αυτόθι, σελ. 156 καὶ 509, γράφει T a i n καὶ B o u r i d a n ἀντὶ τῶν T a i n e καὶ B u r i d a n ! Γλωσσομαθείας τέρας!!

Αυτόθι, σελ. 178, γράφει, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ B o u f f o n , D o u m a s ἀντὶ τῶν B u f f o n , D u m a s !! Μὴ γελᾶτε ! Οἰκτίρετε τοὺς φοιτητάς ! Οἰκτίρετε τὴν Ἑλλάδα !

Ἐν *Κοινωνιολ.*, σελ. 17, γράφει S p e n s e r καὶ C o m p t e καὶ F r e d e r i k E n g e l s ἀντὶ τῶν S p e n c e r καὶ C o m t e καὶ F r i e d r i c h E n g e l s !!

Θέλετε καὶ ἄλλα ;

Αυτόθι, σελ. 19, γράφει W i l l i a m W u n d ἀντὶ τοῦ W i l h e l m W u n d t !

Ἐν ἀλλαχοῦ πάλιν γράφει W e r t h e i m ἀντὶ τοῦ W e r t h e i m e r καὶ K o f f k a ἀντὶ τοῦ K o f f k a (*Σημασία καὶ κατευθύνσεις τῆς συγχρόνου ψυχολογίας*), σελ. 6,13)!!

Ἐν τῇ διατριβῇ «*Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ*», σελ. 11 καὶ ἄλλοθι, γράφει E m m e r s o n ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ E m e r s o n .

Καὶ τώρα τί νὰ εἰπώμεν περὶ τῶν π a ν τ ο ῖ ω ν ξενισμῶν, ὅπου καὶ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀκρισία ὀργιάζουν ; !

Ἐν *Ψυχ. παιδ.*, σελ. 15, γράφει «εἶναι εἷς a m a t e u r » !

Σημειωτέον δὲ καὶ τὸ εἷς, εἷς a m a t e u r !!

Αυτόθι, σελ. 41, γράφει ὅτι τὰ παιδιά ἐν Ἀθήναις πάλαι ἠσχο-
λοῦντο εἰς παίγνια καὶ S p o r t s !!

Ἐν τῇ διατριβῇ «*Ἡ σημασία καὶ αἱ κατευθύνσεις τῆς ψυχολο-
γίας*», σελ. 7, γράφει «τίθεται the right man in the right place» !

Αυτόθι, σελ. 19, γράφει ὁ Σακ. ἐκ ξένης πηγῆς ἀντλῶν «ἡ π ο -
θ η τ ἡ o r d o a b c h a o » !!

Καὶ εἶναι θαυμαστὴ πάλιν καὶ ἡ λατινομάθεια τοῦ Σακ. Ἐπειδὴ ἑλληνιστὶ λέγεται ἡ τ ά ξ ι ς, νομίζει αὐτὸς ἢ ὁ μεταφραστής του ὅτι θηλυκὸν εἶναι καὶ τὸ ἀρσενικὸν ὄνομα o r d o !!

Ἐν *Γεν. Ψυχ.*, σελ. 168, ἐρμηνεύων τίς εἶναι ὁ εὐγενὴς τοὺς τρόπους λέγει «Τοιοῦτος εἶναι ὁ G e n t e l m a n καὶ ἡ L a d y», ὥσει ἀπηυθύνετο πρὸς Ἀγγλους ἢ Ἀμερικανούς ! Ἄλλ' εἶναι, θὰ εἴπη τις πάλιν, ἄξιος συγγνώμης, διότι ἀντλεῖ ἐκ βιβλίων ἀπευθυνομένων πρὸς ἐκείνους, βιβλίων Ἀμερικανικῶν !!

Τῆς ἄλλης ἀτασθαλίας τοῦ Σακ. γεύματος χάριν τὰ ἐξῆς μόνον παραθέτομεν πρὸς τὸ παρόν·

Ἐν *Ψυχ. παιδ.*, σελ. 16, λέγει ὁ Σακ. ὅτι ὁ K r u e g e r ἦτο ἀντι-

καταστάτης τοῦ Wundt ἐν Λιψία, μεταφράζων κακῶς τὸ τοῦ Woodworth Wundt's successor ἦτοι διάδοχος τοῦ Wundt!

Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς ψυχολόγου Felix Krueger.

Αὐτόθι, σελ. 20, λέγεται—²Ακούσατε!—«Εἰς πλεῖστα φαινόμενα ἰδία εἰς συγκινήσεις, ὡς ἡ ὄργη, ὁ φόβος, ὁ θυμὸς κλπ., δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αὐτοπαραιτηθῇ τις, διότι εἶναι ἀδύνατον λόγου χάριν νὰ παρατηρήσῃ τις ἑαυτὸν, διὰν εἶναι ὀργισμένος»!

Καὶ εἶναι τοῦτο περιφανῶς ἄριστον παράδειγμα παραλογισμοῦ διαλληλίας ἢ κύκλου!!

³Ἐν Γεν. Ψυχ., σελ. 3, τὰς ψυχικὰς λειτουργίας καὶ τοὺς εἰσηγητὰς αὐτῶν ἀναγράφων λέγει καὶ ταῦτα· «ἡ βουλησιαρχικὴ (voluntarismus) με κύριον εἰσηγητὴν τὸν Wundt-Paulsen». Οὕτω δὲ παριστᾷ τὸν Wundt καὶ τὸν Paulsen ὡς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον!!

Αὐτόθι, σελ. 370, διασαφῶν τὰ κατὰ τὴν μίμησιν ἐπάγεται τὸ ἑξῆς παράδειγμα· «τὸ μικρὸν παιδίον βλέπον τὴν τροφὸν τοῦ κρούουσαν τὰ παλάμας τῆς κρούει ταύτας καὶ αὐτό!»! Ἄλλὰ τῆς τροφοῦ τὰς παλάμας κρούει καὶ τὸ μικρὸν παιδίον ἢ τὰς ἰδικὰς του! Sancta simplicitas!

Αὐτόθι, σελ. 399 κ.εξ., ἐξ ἄλλων περιφανῶς πηγῶν ἀρουόμενος ἀναμασᾷ τὰς ἐνστάσεις τὰς προφερομένας ὑπὸ τινων κατὰ τῶν ἐξετάσεων καθόλου, παραγνωρίζει δὲ τελείως τὰς μεγίστας ὠφελείας, ὧν γίνεται πρόξενος ἢ εἰς τὰς ἐξετάσεις προπαρασκευή, καὶ δὴ τῶν δεδιδαγμένων ἐν τῷ συνόλω ἢ ἀκριβεστέρα ἐπισκόπησις καὶ σύνδεσις καὶ κατοχύρωσις ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μανθανόντων!! Εἰς ἄλλα ἄλλοτε!

Ε' ΠΩΣ ΑΝΕΡΡΙΧΗΘΗ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ Ο ΣΑΚ.

⁴Ἄλλ' ἴσως εἶπη τις ὅτι κάλλιστα μὲν καὶ ἐπαρκέστατα ἐπεδείχθη ἡ ὅλη ἐπιστημονικὴ πανοπλία τοῦ Σακ., τοῦ ὁποίου τὴν ἀναπηρίαν καὶ ἄλλοι πρότερον καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ ἔξω τῶν Πανεπιστημίων εἶχον πολλαχῶς ἐλέγξει.

⁵Ἄλλ' ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἠγανάκτησεν, ἀφ' ὅτου εἶδε τὸν Σακ. ἀνερχόμενον εἰς Πανεπιστημιακὴν ἔδραν, καὶ ἄλλο τι ἀναμένει παρὰ τῶν κριτῶν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι πράγματι παράδοξον ὅτι τοιαῦτα εἶναι τοῦ Σακ. τὰ βιβλία, ξένα ἐντελῶς πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, συνονθυλεύματα ἐκ ξένων βιβλίων, ἀλλότρια πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, πλήρη σφαλμάτων περὶ τὰ πράγματα, προσ-

κρούοντα εἰς τὴν ἀκρίβειαν τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἁρμονίαν τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς λόγους.

Παλαιὸς δημοδιδάσκαλος ὁ Σακ., ἀφ' οὗ ἐδίδαξεν ἐπὶ δεκαετηρίδας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, μετέβη ἔπειτα εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἠσχολήθη περὶ τὴν παιδολογίαν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ψυχολογικῶν κριτηρίων, τῶν Tests, καὶ περὶ τοιαῦτά τινα πρακτικὰ διατρίβει ζητήματα—, ὅπως παρετήρησαν καὶ ἡ L. St. Hollingworth καὶ ὁ L. M. Terman, τῶν ὁποίων ὁ Σακ. ἀναγράφει τὰς κρίσεις εἰς τὰ βιβλία του—καὶ ταῦτα κακῶς!

Οὐδὲ τοῦτο εἶναι παράδοξον, ὅτι ὁ Σακ. ἔχει παραμείνει εἰς τὴν πρώτην του ἀφετηρίαν, οὐδὲ προήχθη εἰς ὑπερτέραν ἀντίληψιν, ἀγνοεῖ δὲ ὅλως τὴν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας κατὰ τὴν πονηρὰν αὐτὴν περίοδον ἐγένετο καὶ καθηγητής, ὅπως καὶ τᾶλλα βιβλία του μαρτυροῦν καὶ τὸ λεγόμενον «*Εγκόλπιον τοῦ φοιτητοῦ*», τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ἐσχάτως (1946) ὁ Σακ., ὀλιγοσέλιδον φυλλάδιον, ὅπου καὶ ἄλλα παράχορδα λέγονται καὶ ὀλίγαι λέξεις παρατίθενται καὶ ὄροι φιλοσοφικοί, ἄνευ τάξεως καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκρίβειας, ὡς στοιχεῖα ἀπαραίτητα εἰς πᾶν τοῦ Φιλοσοφικοῦ φροντιστηρίου μέλος, τὸ ὁποῖον, ὡς λέγει, θέλει νὰ γίνῃ Gentleman ἢ Lady (σελ. 18)!!

Θαυμαστότερον εἶναι ὅτι τοιοῦτος ὢν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς καὶ πανταχοῦ ἀποδοκιμαζόμενος κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἡμῶν καὶ τρεῖς νὰ καταλάβῃ κατὰ σειρὰν ἔδρας διαφόρους, τῆς Παιδαγωγικῆς, τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Συστηματικῆς φιλοσοφίας, καὶ παραμένει ἀκόμη εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ πληροῖ ἀέρος τὰς κεφαλὰς τῶν φοιτητῶν καὶ διαστρεβλώνει τὴν διάνοιαν αὐτῶν!!

Πῶς, ἐνῶ τόσο ἀνάπηρος ἐπιστημονικῶς εἶναι ὁ Σακ., κατώρθωσε νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ νὰ παραμῆνῃ εἰς αὐτά; Τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ ἴδῃ στηλιτευομένους καὶ αὐτὸν καὶ ἐκείνους, ὅσοι εἶναι ἔνοχοι τούτου τοῦ ἐγκλήματος!!

Καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐπιδοκιμάζομεν πληρέστατα πᾶσαν τοιαύτην ἔνστασιν καὶ ἐπικροτοῦμεν εἰς ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ κόσμου τῶν φοιτητῶν. Καὶ ἐρχόμεθα τώρα εὐχαρίστως εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα.

Εἶναι εἰς πάντας γνωστὸν ὅτι ὁ Σακ. ἀνερριχήθη εἰς τὰ Πανεπιστήμια τὴν ἄγνοιαν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων ἔχων συμμάχους καὶ τὸν λιβανωτὸν, τὸν ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλους ἔκαυσε καὶ μάλιστα

εις τὴν ἀμαρτωλὴν ἐκείνην Δικτατωρίαν τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ τὰς Κυβερνήσεις τῆς Κατοχῆς!!

Λέγομεν τὴν ἀπαισίαν Δικτατωρίαν τῆς 4ης Αὐγούστου, ἥτις, ἵνα εἰσαγάγῃ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοὺς περισαίνοντας αὐτήν, διὰ τοῦ Ἀναγκαστικοῦ ἐκείνου Νόμου τοῦ 1938 ἠλάττωσε κατὰ πέντε ἔτη τὸ ὄριον τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Καθηγητῶν, οὕτω δέ, ὅπως καὶ δι' ἄλλων ἀντεθνικῶν διατάξεων, πέντε ἔτη ἐνωρίτερον, ἀπὸ τοῦ βῆθου ἔτους, ἀπεμάκρυνεν ἀθρόους ἀπὸ τῶν Πανεπιστημίων ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονας καὶ ἀκαδημαϊκοὺς διδασκάλους, οἱ ὅποιοι ἐδημιούργησαν καὶ ἐξαιρέτως προήγαγον τὴν ἐπιστήμην ἐν Ἑλλάδι, ἐτιμήθησαν δὲ καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πολλαχῶς καὶ ὑπὸ τῶν ξένων Πανεπιστημίων ἐστεφανώθησαν καὶ τῶν Ἀκαδημιῶν, διδασκάλους, τοὺς ὁποίους ἡ Διεθνὴς Ἐπιστήμη ἀνεκήρυξε προμάχους Ἐθνικῆς διανοήσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ δημιουργοὺς αὐτοτελοῦς ψυχολογίας καὶ φιλοσοφίας καὶ ἀξίους τοῦ Ἀριστοτέλους διαδόχους.

Καὶ τὰς Κυβερνήσεις, λέγομεν τῆς Κατοχῆς, αἱ ὁποῖαι ἀντὶ νὰ ἐπανορθώσουν τὰ διαπραχθέντα ἀδικήματα, ἐπανέφεραν μὲν τὸ 70ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, δὲν ἐπανέφεραν δὲ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοὺς ἀποχωρήσαντας σοφοὺς Καθηγητάς, εἰς τὰς ὑπαρχούσας δὲ θέσεις καὶ ἄλλας δημιουργηθείσας ὑπ' αὐτῶν διώρισαν τοὺς φίλους των!

Καὶ ἀνεροικήθη ὁ Σακ. παρὰ τὴν γνώμην καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν εἰδικῶν Καθηγητῶν!!

Γνωρίζει ὅλη ἡ Ἑλλὰς ὅτι ὁ Σακ.—Ἀκούσατε! —

1) Ὡς 1926 ἄνευ προτάσεως Πανεπιστημιακῆς Σχολῆς διορίσθη Καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς εἰς τὸ ἀρτισύστατον Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, κατόπιν δὲ διαμαρτυριῶν ἐπαύθη μετὰ τινος ἡμέρας!

2) Ὡς 1928, ὅτε ἐτόλμησε νὰ ὑποβάλλῃ κανονικῶς ὑποψηφιότητα διὰ τὴν ἰδίαν ἔδραν, ἐστηλίτευσε τὴν ἀμάθειάν του ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης!

3) Ὡς 1934 κατώρθωσε πάλιν διὰ τῶν φίλων, ἄνευ προτάσεως Σχολῆς νὰ διορισθῇ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἐκείνου, καὶ μάλιστα εἰς ἔδραν ψυχολογίας, ἡ ὁποία ἰδρύθη τότε χάριν αὐτοῦ!

4) Ὡς 1938 —Ἀκούσατε! — διὰ τῆς Δικτατωρίας τῆς 4ης Αὐγούστου μετεπήδησεν εἰς τὴν αὐτόθι ἔδραν τῆς Συστηματικῆς φιλοσοφίας παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν εἰδικῶν καθηγητῶν! Ἐμνηφίσθη δὲ τότε καὶ ὑπὸ νεοδιοριστῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν,

ξένων πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, τοὺς ὁποίους ὁ τότε Δικτάτωρ ἀπέστειλεν εἰς Θεσσαλονίκην!

5) Ὅτι τῷ 1938 πάλιν, ὅτε ὁ Σακ. ἐζήτησε νὰ μετατεθῆ εἰς Ἀθήνας ὡς καθηγητὴς τῆς τότε ἰδρυθείσης δευτέρας ἔδρας τῆς Συστηματικῆς φιλοσοφίας, οἱ εἰδικοὶ καθηγηταὶ εἶπον περὶ αὐτοῦ ὅτι οὔτε τῆς φιλοσοφίας οὔτε τῆς ἱστορίας τῆς Ἰππιστήμης ταύτης τῶν ἐπιστημῶν ἔχει γνῶσιν οἰανδήποτε, οὐδὲ ἔγραψέ ποτε μελέτην φιλοσοφικὴν!!

6) Ὅτι τῷ 1939 παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν εἰδικῶν καθηγητῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναγράφονται εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, προὔταθη ὑπὸ τῶν ἄλλων ἢ μετὰθεσις αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας!!

7) Ὅτι, ἐνῶ οὐδὲ αὐτὴ ἡ Δικτατωρία συγκατετέθη τότε εἰς τὴν μετὰθεσιν αὐτοῦ, τῷ 1941, δύο ἔτη βραδύτερον, — Ἀκούσατε! — ἂφ' οὗ εἶχε παρέλθει ἡ προθεσμία καὶ εἶχε ματαιωθῆ ἡ πρότασις ἐκείνη τῆς Σχολῆς, ἔπρεπε δὲ κατὰ τὸν νόμον νὰ προκηρυχθῆ πάλιν ἡ ἔδρα (Νόμ. 5343, 1932, ἀρθ. 66. Νόμ. 1430, 1938, ἀρθ. 66), μετέθεσεν αὐτὸν εἰς τὰς Ἀθήνας παρανόμως ἡ πρώτη Κυβέρνησις τῆς Κατοχῆς!!

8) Ὅτι — καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κορύφωμα τῶν ἀθλῶν του! —, ἐνῶ διὰ τὴν παρανομίαν ἐκείνην ὑπήγετο εἰς τὴν Συντακτικὴν Προᾶξιν 60 τοῦ 1945, ἐπέτυχε πάλιν, τῇ ἐπειβάσει φίλων του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, νὰ ἀποφύγῃ τὴν κρίσιν καὶ παρὰ τὸν νόμον νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς Ἀθήνας τῆς φιλοσοφίας καθηγητῆς!!

5' Ο ΣΑΚ. ΩΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Περὶ τοῦ διδακτικοῦ ἔργου τοῦ Σακ. οὐδὲν λέγομεν. Μαρτυροῦν περὶ αὐτοῦ οἱ φοιτηταί. Οὐδέποτε διδάσκει ὁ Σακ., οὐδὲ ἀναλύει ἐπιστημονικὰ ζητήματα, ὅπως οἱ ἄλλοι καθηγηταί! Δὲν εἶναι εἰς θέσιν! Ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι δημοδιδάσκαλος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ δὴ δημοδιδάσκαλος τοῦ χειρίστου κόμματος! Ἐρωτήσεις μόνον ἀπευθύνει εἰς τοὺς φοιτητάς, ὁμοίως πρὸς τὰς ἀναγραφομένας εἰς τὰ παντοῖα περιοδικά!

Ἐλαχίστας μόνον παραθέτομεν ἐνταῦθα δείγματος χάριν. Ἀκούσατε!

1) Τί ζητεῖτε διὰ τοῦ γάμου νὰ εὑρετε εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρός; Ἰδανικὸν ποὺ ἀνυψώνει, προστάτην, κύριον νὰ διευθύνῃ, ὀπηρετήν, ταμίαν, σύντροφον πρὸς ἀλληλοβοήθειαν, μέσον πρὸς ἡδονικὴν ἀπόλαυσιν;

2) Ἐὰν πρόκειται νὰ ὑπανδρευθῆτε καὶ μάθετε ὅτι συνέβη εἰς τὴν ὑποψηφίαν νύμφην νὰ παρουσιασθῆ ἡ ἥβη κατὰ τὸ θοὺν ἔτος τῆς ἡλικίας, θὰ ἀποφασίσετε τὸν γάμον ;

3) Εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἄνδρες ἢ αἱ γυναῖκες εἶναι περισσότερον ζηλότυποι ;

4) Πῶς θὰ κρατήσετε τὴν εὐτυχίαν σας κατὰ τὸν γάμον ;

5) Εἰσθε ὑπὲρ τοῦ ἐνωρὶς γάμου ; Εἰσθε ὑπὲρ τοῦ διαζυγίου ;

6) Ποῖοι εἶναι οἱ 33 κανόνες τῆς εὐτυχίας τοῦ γάμου ;

Καὶ ἐνῶ οἱ γέλωτες ἤχουν ἐκάστοτε κατόπιν τῶν τοιούτων ἐρωτήσεων, ἀναφωνεῖ ὁ Καθηγητής. «Αὐτὰ εἶναι, παιδιά μου, τὰ ζητήματα πού σᾶς ἐνδιαφέρουν».

Καὶ οἱ φοιτηταί· «Αὐτὰ ἦλθαμεν νὰ μάθωμεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον»!!

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Σακ. κύριον ἔργον τοῦ θεωρεῖ καὶ τοῦτο, — Ἀκούσατε! — νὰ συμπληγνύη Κοινότητος φοιτητῶν καὶ ἐνεργῆ δημοπρασίας ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων πραγμάτων καὶ συλλέγη ἐράνους, ἵνα παρασκευάζη ἐκδρομὰς φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν!

Ἔχει δὲ εἰς τοῦτο καὶ ἄλλους τινὰς τῶν συναδέλφων τοῦ συνεργάτας καὶ ταμίας, ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους, ὅπως καὶ ἐκεῖνον, ἀνύψωσαν εἰς τὰς ἔδρας τὰς πανεπιστημιακὰς ἢ Δικτατωρία καὶ ἡ Κατοχή! Καὶ ταῦτα πάντα πράττει ὁ Σακ. χωρὶς νὰ ἔχουν γνῶσιν αἱ Πανεπιστημιακαὶ ἀρχαί!

Ἐθεώρησε δὲ κύριον ἔργον τοῦ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄλλο τι ὁ Σακ. Παραγνωρίζων τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπίδοσιν καὶ ὁμιλῶν περὶ τῶν Πανεπιστημίων αὐτῆς ὡς ἐπιδιωκόντων τὴν εἰς τοὺς φοιτηταὺς μετάδοσιν ξηρῶν γνώσεων καὶ ὀλοφυρόμενος — αὐτός! — διότι δῆθεν οἱ τρόφιμοι τῶν Πανεπιστημίων δὲν μορφώνουν τὸν χαρακτῆρα, οὐδὲ γίνονται, ὅπως λέγει, Ladies καὶ Gentlemen (!!), ἀσχολοῦνται δὲ μόνον «περὶ τὴν ἄγραν ἐνὸς χαρτιοῦ (!!), ἐπεζήτησεν αὐτὸς νὰ διορθώσῃ τὰ πανεπιστημιακὰ πράγματα κατὰ τὰ ἐν ἄλλαις χώραις, ὡς λέγει, κρατοῦντα. Τότε δὲ μόνον ἀπέστη τῆς ἀποπειρας ταύτης, ὅτε εἶδε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Ἀθήναις ἔπειτα εἰς τὴν φρόνησιν προσκρούοντα καὶ οἰκτρῶς ἀποτυγχάνοντα τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια, τὰ ὁποῖα εἶχε, νὰ ἰδρῦσῃ δηλαδὴ ἐν ἄλλοις καὶ «Boarding houses», ὑπνωτήρια, ὡς λέγει, χάριν τῶν φοιτητῶν, καὶ πάσας τὰς ἄλλας νεφελοκοκκυγίας του εἶδε πιπτούσας ἀδόξως (βλ. Φυλλάδιον Φῶς εἰς τὸ σκότος, 1944)!!

Διὰ τὴν ἐσχάτην ἀνευλάβειαν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὁ Σακ. περιττὸν νὰ ὁμιλήσωμεν.

Εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας ὅτι, ἀφ' οὗ κατώρθωσε νὰ ἐγκαθιδρουθῆ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ἔδραν τοῦ προώρως ἀποχωρήσαντος καθηγητοῦ κ. Βορέα, ἵνα ἐπιδεικνύη ἑαυτὸν ὡς ἰδρυτὴν τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἐργαστηρίου, μετέθεσεν εἰς τινα γωνίαν αὐτοῦ τὴν προτομὴν τοῦ πραγματικ. ἠ. ἰδρυτοῦ, ἡ ὁποία κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Τεσσαρακονταετηρίδος αὐτοῦ κατεσκευάσθη δι' ἐράνων τῶν Πανελλήνων καὶ ἐν ἰδίᾳ τελετῇ καθιερώθη ἴδιος χώρος δι' αὐτὴν πρωτοστατοῦντος τοῦ τότε Πρυτάνεως κ. Φωτεινοῦ, κατεβίβασε δὲ ἀπὸ τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐργαστηρίου καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἰδρυτοῦ, ἡ ὁποία ἐν ἰδίᾳ τελετῇ ἀνηρτήθη ὑπὸ φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς !!

Ὅμοιαν δὲ ἀναστάωσιν ἐπέφερε καὶ εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Ν. Ἐξαρχοπούλου, ὅτε ἀνέλαβεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ !!

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Αὐτὸς εἶναι ὁ Σακ. ὡς ἐπιστήμων καὶ ἀκαδημαϊκὸς διδάσκαλος !! Διὰ τοιούτων δὲ μέσων κατέλαβε τὸς πανεπιστημιακὰς ἔδρας !! Καὶ εἴμεθα πάντες πεπεισμένοι ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις, πρὸς τὴν ὁποίαν πρῶτιστα τὸ βιβλίον τοῦτο ἀπευθύνεται, ὅπως καὶ πρὸς τὴν Βουλὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων, λαμβάνουσα ἤδη καὶ ἀκριβεστέραν τῶν πραγμάτων γνῶσιν, δῆλον ὅτι τῆς ἐπιστημονικῆς γυμνότητος καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Σακ. διωρίσθη καὶ παρανόμως μετετέθη καὶ παραμένει καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, θὰ σπεύσῃ νὰ ἐνεργήσῃ ὅτι καὶ ὁ Νόμος ἐπιβάλλει καὶ τὸ συμφέρον ἀπαιτεῖ τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι ἐπιτακτικὴ τοῦ Νόμου ἡ ἀπαίτησις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνάγκη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ νὰ πατάσῃται ἀμειλίκτως ἡ ἀμάθεια καὶ τὸ θράσος καὶ τῆς ὀσφύος ἢ εὐκαμψία.

Καὶ ἡ ἄλλη δὲ τοῦ Δικαίου ἀξίωσις εἶναι εἰς πάντας αἰσθητή, καθ' ἣν καὶ εἰς τοὺς ψηφίζοντας παρὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν, χωρὶς νὰ δικαιολογῶσιν ἐπαρκῶς τὴν ψῆφόν των, ἀνάγκη αὐστηραὶ νὰ ἐπιβάλλωνται αἱ ἐνδεικνυόμεναι κυρώσεις.

Καὶ τώρα τὸν λόγον ἔχει ἡ Σ. Κυβέρνησις καὶ πρῶτον τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Ἄγρουπνεῖ ὁ Νόμος !

Ἀναμένει δὲ ὅλη ἡ Ἑλλάς !

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Α΄ Ψυχολογική στοιχείωσις τοῦ Σακ.	4
Β΄ Φιλοσοφική στοιχείωσις τοῦ Σακ.	24
Γ΄ Ἐπιστημονική αὐτοτέλεια τοῦ Σακ.	29
Δ΄ Φιλολογική σοφία τοῦ Σακ.	31
α) Ἀρχαίων συγγραφέων γνῶσις.	31
β) Μετρικῆς ἀδάμαντες.	34
γ) Γλωσσικοὶ μαργαρίται καὶ ἄλλαι ἀτασθαλίαι	36
Ε΄ Πῶς ἀνεροχήθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὁ Σακ.	39
Ϛ΄ Ὁ Σακ. ὡς ἀκαδημαϊκὸς διδάσκαλος.	42
Ἐπίλογος	44

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006